

בעזה"ש"ת

חומש

שביל הישר

בראשית

אשר כשמו כן הוא, 'שביל הישר' לכל ההולכים בה
להבין פסוקי תורתנו הקדושה לפי פירש"י ז"ל
באופן פשוט ברור וישר, מתובל עם ביאורי מדרשי חז"ל
וגדולי המפרשים ליישב הפסוקים על לב הלומדים

והוא דבר השווה לכל נפש

ללמוד וללמד

ללמוד ולהשלים הפרשה עם פירש"י בכל שבוע
ובמיוחד למרביצי תורה שירוצו בו בלמדם
את התלמידים בדרך קצרה

יוצא לאור

בחודש תשרי שנת ה'תש"פ לפ"ג

ברוקלין נ.י.

הוצאת

שביל הישר

כל הזכויות שמורות
Copyright © '19

הוצאת .
שביל הישר

מזמור לתודה

קבלנו הערות הרבה ממרביצי תורה ובעלי בתים חשובים, אשר החכימו והועילו הרבה מאוד לתקן ולשפר. תשואות חן חן להם, כי היו לנו לעינים, וכמו שאמרו חז"ל (מכות י): "ומחבירי יותר מהם ומתלמידי יותר מכולם". יתברכו כולם ממעון הברכות בכל מילי דמישב.

ובקשתינו שטוהה

לכל הלומדים החשובים, ובפרט המלמדי תינוקות ככוכבים, שמדי למדם ועיונם בספרא הדין, אם הרגש ירגישו איזה חסר או יתר עד כמה שידם מגה"ת, נא לפנות ל"הוצאת שביל הישר" כדי שנוכל לתקן הדברים במהדורות הבאות, וזכות הרבים יהא תלוי בהם עד עולם.

347.352.2523

Shvil Hayushor
84 Ross St. #3-E
Brooklyn N.Y. 11249
347.496.5935

מכירה הראשית

נר נמאור

718.384.1324

Cover Design:

דפוס המעתיק

170 Ross St. Brooklyn NY 11211
718.782.1391

בשורה טובה לשוחרי תורה
 שבעהש"ת
 הופיע כלול בהדר

**חומש
 שביל הישר
 על חמשה
 חומשי תורה**

ה' כרכים

למלמדים
 למלאכתם
 לתלמידים
 לחזרה
 להורים
 לבחינה
 לבעלי בתים
 לגמור הפרשה
 מדי שבוע בשבוע
 באופן קל

**אז אנמור
 בשיר מזמור**
 אז אנמור בשיר מזמור
 הרוצה לזכות את הרבים לנדב
 לבתי מדרשים וישיבות
347.496.5935

מכירה הראשית אצל

718.384.1324

להשיג בכל חניות הספרים

להשיג מדי שבוע בשבוע, וכן שאר קונטרסים שירל ע"י: shvilhyushr@gmail.com

ספרי המפרשים

שדבריהם מובאים

בספרא הדין

אבות דר' נתן	אבות דר' נתן (אדר"ג) התנא ר' נתן הבבלי (ראב"ע), רבי אברהם אבן עזרא רבי דן יצחק אברבנאל	מלבי"ם	רבי מאיר לייבוש מלבי"ם
אבן עזרא	רבי דן יצחק אברבנאל	מצודות דוד	(מצוד"ד), רבינו דוד אלטשולר, ובנו ר' יחיאל הלל ז"ל
אברבנאל	רבי צבי אלימלך שפירא, מדינוב	מריא דכיא	ר' מרדכי הלוי מסלאוויטש
אגרא דכלה	רבי ר' יונתן אייבשיץ, מח"ס יערות דבש (אוהחת"ק), רבינו חיים בן משה בן עטר	מרפא לשון	ר' משה לאנדא מפראג, נכד הנודע ביהודה
אהבת יונתן	רבינו משה אלשיך	משכיל לדוד	רבינו דוד ב"ר יעקב פאררו
אור החיים הק'	(ב"ב), רבי מאיר בנימין מנחם דאנון	מתנות כהונה	ר' ישכר בער כץ, משעברעשין
אלשיך	(בא"י), רבי יצחק יעקב הורוויץ, מעירסלאוו	נועם אלימלך	רבי אלימלך מליזענסק
באר בשדה	(במ"ח), רבי חיים מפרידבורג, אחי המהר"ל	נחלת יעקב	רבינו יעקב ב"ר בנימין אהרן סלונק
באר יצחק	(ריב"ש, בכ"ש), רבינו יוסף בכור שור, תלמיד הר"ת	סיעתא דשמיא	(ס"ד), הרה"ג ר' שמעי גרינבוים שליט"א
באר מים חיים	(בעה"ט), רבינו יעקב בן הרא"ש	ספורנו	רבינו עובדי' ב"ר יעקב
בכור שור	(גנ"א), רבי יודא ליוואי, המהר"ל מפראג	ספר הזכרון	(ס' הזכרון), רבי אברהם בקראט הלוי מגולי ספרד
בעל הטורים	(ד"ד), רבינו דוד ב"ר שמואל הלוי, בעל טורו זהב על שו"ע	ספר המצוות להרמב"ם	(ספה"מ)
גור אריה	אבינו רועיני רבינו יואל מסאטמאר	עין יוסף	ר' חנוך זונדל ב"ר יוסף מביאליסטאק
דברי דוד	מבגלי התוספת, ליוואראנא ת"ר	פירוש הטור	(פי' הטור), רבינו יעקב בן הרא"ש
דברי יואל	הרא"ה, רבי אהרן הלוי	פנים יפות	רבי פנחס הלוי הורוויץ, בעל הפלאה
דעת זקנים בעלי הגר"א	(העמ"ד), רבי נפתלי צבי יודא בערלין מוולאזין	פסיקתא רבתי	פסיקתא דרב כהנא
הדר זקנים	(עקידת יצחק) רבינו יצחק ב"ר שמשון מגולי ספרד	פענח רזא	רבי יצחק ב"ר יודא הלוי, מגדולי הראשונים
החינוך	רבינו אליהו מזרחי	פרקי דרבי אליעזר	(פדר"א), רבי אליעזר הגדול
העמק דבר	רבינו אשר ב"ר יחיאל	צדה לדרך	רבינו ישכר בער מייאילנבורג, תלמיד הסמ"ע
העקידה	אבינו רועיני רבינו יואל מסאטמאר	צרוח המזר	רבי אברהם סבע, מגולי ספרד
הרא"ם	(זוח"ק), התנא אלקי רבי שמעון בר יוחאי	קיצ"מ	(קיצור מזרחי), רבינו אליהו מזרחי
הרא"ש	רבינו חזק' בן רבינו מנחם	ר' מיוחס	רבינו מיוחס ב"ר אליהו מחכמי יון
ויואל משה	(חת"ס, ת"מ), רבי משה סופר מפרעשבורג	ר"א בן הרמב"ם	רבינו ניסים
זוהר הקדוש	ר' יקותיאל יודא ט"ב מסיגוט	רבינו אפרים	רבינו אפרים ב"ר שמשון מגולי ספרד
חוקני	רבי אברהם ראובן הכהן סופר, נכד הכלי יקר	רבינו בחיי	רבינו בחיי ב"ר אשר, תלמיד הרשב"א
חתם סופר	רבי שמעון הדרשן מפרנקפורט	רבינו חיים פלטיאל	(רח"פ)
ייטב לב	(יפ"ת) ר' שמואל יפה אשכנזי	רבינו ניסים גאון	רבי דוד קמחי
ילקוט ראובני	רבי משה ט"ב מאוהעל	רד"ק	ר' אלעזר רוקח מנארמיזא
ילקוט שמעוני	רבי שרמיה אפרים לונשיץ	רוקח	רבינו יום טוב מאלאשבילי
יפה תואר	רבי מרדכי יפה, בעל הלבושים	ריטב"א	רבי לוי בן גרשום
ישמה משה	ר' חיים יודא יעקבזון, מלמד בת"ע עין חיים (מדרש לק"ט), רבי טוביה ב"ר אליעזר	רלב"ג	רבינו משה בן מיימון
כלי יקר	(שכ"ט) לרבינו מנחם ב"ר שלמה חידושי אגדות על הש"ס, רבי שמואל אלעזר איידלים	רמב"ם	רבינו משה בן נחמן
לבוש	רבינו שלמה לוריא	רמב"ן	רבי סעדיה גאון
למשמעות	מבגלי התוספת, ליוואראנא ת"ר	רס"ג	רבינו עובדי' מברטנורא, על המשניות
לקח טוב		רע"ב	רבינו שמואל ב"ר מאיר
מדרש שכל טוב		רשב"ם	שני לוחות הברית
מהרש"א		שפת הכהן	שפת הכהן
מהרש"ל		תפא"צ	תפארת ציון
מושב זקנים		תרגום יונתן בן עוזיאל	תרגום יונתן בן עוזיאל (תיב"ע)

פרשת תולדות

זכות פרשת תולדות

נתגדב ע"י הרבני הנגיד הנכבד והמפואר

מו"ה שלמה ראטטער הי"ו
אב"י בקרית טאהש יע"א

לע"נ אביו מחשובי אנ"ש עסק בתורה ובעבודה
ביסורים ומכאובים עד יומו האחרון בלי ליאות, ובפרט
שהיה מחשובי לומדי חומש הלזו מדי שבוע בשבוע

ה"ה הרה"ח מו"ה יושע שלו
ב"ר יודא עזריאל ע"ה - שו"ב
גלב"ע ב' אייר תשע"ח לפ"ק

ת.נ.צ.ב.ה.

ויהא רעוא שזכות טוהן התורה יגן בעדם ובעד משפחתם להתברך בכל
הברכות האמורות בתורה, אורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד,
וימלא הש"ית כל משאלות לבבם מתוך נחת והרחבת הדעת וכל מיל
דמיטב, בבריות גפא ונדורא מעליא לאורך ימים ושנים טובים.

מפתח הענינים

פרשת תולדות

■ קאפיטל כה ■

פרשה א. לידת יעקב ועשו. ונעוריהם (פסוקים יט-לד)

- תפלת יצחק ורבקה על בנים • לידת בניו של יצחק • יעקב ועשו היו ניכרים במעשיהם
- עשו מוכר בכורתו ליעקב •

■ קאפיטל כו ■

פרשה ב. ישיבת יצחק בגרר (פסוקים א-כב)

- יצחק הולך לגרר • השי"ת מתגלה ליצחק • הפלשתים שואלים על רבקה • ויכוח
- אבימלך עם יצחק • הצלחת יצחק בגרר • סתימת בארות של אברהם • הקנאה של
- פלשתים ביצחק • יצחק מתיישב בנחל גרר • חפירת בארות אברהם • שלשה בארות,
- והמריבה •

פרשה ג. יצחק הולך לבאר שבע (פסוקים כג-לב)

- כריתת ברית עם אבימלך •

■ קאפיטל כז ■

פרשה ד. נישואי עשו (פסוקים לד-לה)

פרשה ד. ברכת יצחק ליעקב ולעשו (פסוקים א-מא)

- רצון יצחק לברך את עשו • רבקה מצוה ליעקב להביא גדיי עזים • ויכוח יעקב עם אמו
- הכנת המטעמים והמלבושים ליעקב • יעקב נכנס לאביו עם המטעמים • חקירת יצחק
- אם הוא עשו או יעקב • יעקב מתברך בעשרה ברכות • ביאת עשו עם צידו • תמיחת
- יצחק • ויכוח עשו עם אביו • ברכת יצחק לעשו • שנאת עשו ליעקב •

■ קאפיטל כח ■

פרשה ה. יעקב בורח לפדן ארם (פסוקים מב-ה)

- יצחק שולח יעקב לפדן ארם ומברכו • ברכת יצחק ליעקב שנית, ומשלחו לחרן • עשו
- לוקח אשה מישמעאל •

פרשת תולדות

פרשה א

לידת יעקב ועשו, ונעוריהם

(פסוקים יט-לד)

קאפיטל כה

פסוק י"ט

וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת..... וְאֵלֶּה (יעקב ועשו האמורים בפרשה הם) תּוֹלְדֹת

יַעֲקֹב בֶּן אַבְרָהָם..... (של) יַעֲקֹב (שהיה) בֶּן אַבְרָהָם

אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יַעֲקֹב

אופן א. לאחר שקרא הקב"ה שמו אברהם, הוליד את יצחק

אופן ב. עדות יש (פניו של יצחק) שאברהם הוליד את יצחק

לפי שהיו ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה, שהרי כמה שנים שהתה עם אברהם ולא נתעברה הימנו,

מה עשה הקב"ה, צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם, והעידו הכל אברהם הוליד את יצחק,

רש"י

נתעברה שרה, שהרי כמה שנים שהתה עם אברהם ולא נתעברה הימנו,

מה עשה הקדוש צרוך הוא, צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם והעידו הכל שֶׁאֲבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יַעֲקֹב, וְהוּא שְׁכַמֵּץ כַּאֲשֶׁר יַעֲקֹב בֶּן אַבְרָהָם הָיָה שֶׁהָיָה עֲדוּת יֵשׁ שֶׁאֲבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יַעֲקֹב:

וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יַעֲקֹב. יַעֲקֹב וְעֵשָׂו הָאֲמוּרִים צִפְרָשָׁה:

אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יַעֲקֹב. לְאַחַר שֶׁקָּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁמוֹ שֶׁאֲבְרָהָם אַחַר כֵּן הוֹלִיד אֶת יַעֲקֹב.

דבר אחר. על ידי שכתב הכמוז יַעֲקֹב בֶּן אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יַעֲקֹב, לְאַחַר שֶׁהָיָה עֲדוּת יֵשׁ שֶׁאֲבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יַעֲקֹב, לְפִי שֶׁהָיָה לִיצְנֵי הַדּוֹר אֲמוּרִים מֵאֲבִימֶלֶךְ

פסוק כ'

וַיְהִי יַעֲקֹב..... וְהָיָה יַעֲקֹב

בן ארבעים שנה.....בגיל ארבעים שנה (ג' שנה אחר מעשה עקידה)

בְּקַחְתוּ אֶת רַבֵּקָה.....כשלקח את רבקה (כשהיתה אז בת ג' שנים)

בַּת בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי.....א. בתו של בתואל הארמי (בת רשע)

מִפְדֵּן אָרָם.....ב. מִפְדֵּן אָרָם (מקומה אנשי רשע)

פְּדֵן אָרָם, אופן א. צמד ארם (ששני ארם היו ארם נהרים וארם צובה)

אופן ב. שרה ארם (בלשון ישמעאל)

אָחוֹת לְבֶן הָאֲרָמִי.....ג. אחות לבן הארמי (אחות רשע)

וממנה נולד עשו הדומה לאחי האם, וזולת זה צאצאי צדיקים היו

יוצאים ממנה כי צדקת גמורה היתה, (אוהה"ק)

לוֹ לְאִשָּׁה.....(לקח) לוֹ לְאִשָּׁה

שלשה הם הגורמים לאדם להמשך אחר מעשה האחרים, היראה

מאביה, האהבה לאחיה, ומנהג אנשי מקומה, והיא פירשה מכולם, (ע"פ

גו"א)

רש"י

בן ארבעים שנה. שהרי כשנא אברהם מהר בת בְּתוּאֵל מִפְדֵּן אָרָם אָחוֹת לְבֶן. וכי עדיין לא המוריה נתגשר שולדה רבקה, ויחזק היה בן נכתב שהיא בת בְּתוּאֵל ואחות לְבֶן ומִפְדֵּן אָרָם, ל"ז שנה, אלא להגיד שצמה, שהיתה בת רשע ואחות רשע

שהרי זו צפרק ממה שרה, ומשולד יחזק עד ומקומה אנשי רשע ולא למדה ממעשיהם:

העקידה שמתה שרה ל"ז שנה, ונת ' היתה כשנולד יחזק, ונת קכ"ו כשמתה שנאמר וַיְהִי

שְׁנֵי עָרְבָה וְגו' (לעיל כג, א), הרי ליחזק ל"ז שנים, (שמואל-א י"א, ז) מרגום פֶּדֶן פּוֹרֵיץ.

וזו צפרק נולדה רבקה, הממזין לה עד שמתה ראייה לציאה ג' שנים וגשאה:

יש פותרין פֶּדֶן אָרָם כמו שְׂדֵה אָרָם (הושע יב, א), שזלשון ישמעאל קורין לשדה פֶּדֶן:

תפלת יצחק ורבקה על בנים

פסוק כ"א

וַיַּעֲתֶר יִצְחָק לַד'.....יצחק הרבה בתפלה (הפציר בלי הפסק) להש"ת (שיפקדו בבנים)

לְנִכְחַ אִשְׁתּוֹ.....לנגד אשתו (אל מול הזוית, שבה התפללה אשתו)

על אשתו לא נאמר אלא לנוכח אשתו, ששניהם היו צועקים זה מול זה,

שאף רבקה היתה מתפללת (רש"י יבמות ס"ד)

כִּי עֲקָרָה הוּא.....מפני שהיא עקרה (זה נודע לו אחר עשרים שנה)

היה ראוי להקדים ולומר רבקה עקרה, ואחר כך ויעתר יצחק, אבל

הכוונה בהכתוב שלא נתעקרה אלא שיתפללו שניהם על הדבר, לפיכך

הקדים התפילה שהיא כאמרם ז"ל (בראשית רבה מה, ד), מפני מה נתעקרו

האמהות מפני שהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים, (רבינו בחיי)

וַיַּעֲתָר לוֹ ד'.....והשי"ת נתפצר ונתפיים ונתפתה לו (ליצחק ולא לרבקה)

שאינ דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע, לפיכך לו ולא לה

וַתַּהַר רַבֶּקָה אֶשְׁתּוֹ.....ונתעברה רבקה אשתו

רש"י

וַיַּעֲתָר. הִרְצָה וְהַפְצִיר צַמְפֵּלָה: וַיַּעֲתָר לוֹ. נִתְפַצֵּר וְנִתְפַיֵּם וְנִתְפַתָּה לוֹ, וְאוֹמֵר אֲנִי, כֹּל לְשׁוֹן עֵמֶר לְשׁוֹן הַפְּצֵרָה וְרַצְוֵי הוּא, וְכֵן וַיַּעֲתָר עָנָן הַקָּטָן (יחזקאל ח, יא) מִרְצִית עֲלֵיית הַעֲשָׂן, וְכֵן הַעֲפָרְקָס עָלַי דְּצָרִיקָס (שם לה, יג), וְכֵן וַיַּעֲתָר לוֹ. לֹא וְלֹא לָהּ, שֶׁאֵין דּוֹמָה תַּפְּלַת צַדִּיק בֶּן רָשָׁע לַתַּפְּלַת צַדִּיק בֶּן רָשָׁע (מְשָׁלִי כו, ו) דּוֹמָה לְמִרְצוֹת וְהַסָּא, אֲנִקְרִישֶׁר"א צִלְעִ"ז: זֶה עוֹמֵד צוּיִת זוּ וּמִתְפַּלֵּל זוּ עוֹמֵדֶת צוּיִת זוּ וּמִתְפַּלֵּלֶת (יבמות סד): וַיַּעֲתָר לוֹ. לֹא וְלֹא לָהּ, שֶׁאֵין דּוֹמָה תַּפְּלַת צַדִּיק בֶּן רָשָׁע לַתַּפְּלַת צַדִּיק בֶּן רָשָׁע (שם לה, יג),

לידת בניו של יצחק

פסוק כ"ב

וַיִּתְרַצְצוּ הַבָּנִים.....אופן א. (לשון ריצה) דחקו הבנים

בְּקִרְבָּה.....במעיה

כשעוברת על פתחי תורה יעקב רץ ומפרכס לצאת, עוברת על פתחי ע"ז עשו מפרכס לצאת

אופן ב. (ריצה ושבירה) וַיִּתְרַצְצוּ הַבָּנִים.....הבנים היו מריבים (בנחלת שני עולמות)

בְּקִרְבָּה.....במעיה

וַתֹּאמֶר אִם בֵּן.....אמרה (רבקה) אִם בֵּן (כל כך גדול צער העיבור)

לָמָּה זֶה אֲנֹכִי.....למה אנכי (מתאוה ומתפללת על הבנים)

וַתִּלְדֵּךְ.....והלכה (לבית מדרשו של שם זקניה)

לְדַרְשׁ אֶת ד'.....לשאל (את הנבואה) מַעַם הַשִּׁי"ת (לדרוש היינו לשאל, רא"ם)

שיגיד לה מה תהא בסופה

רש"י

וַיִּתְרַצְצוּ. עַל כַּחֲךָ הַמִּקְרָא הַזֶּה אוֹמֵר דְּרַשְׁנִי, שְׂפָתַי מִהָיָה לִרְצִיָּה זוּ, וְכַתּוּב אִם בֵּן לָמָּה זֶה אֲנֹכִי, רְצוּתֵנוּ דְרַשׁוּהוּ לְשׁוֹן רִיזָה, כִּשְׁהִימָה עוֹצֵרֶת עַל פַּתְחֵי תוֹרָה שֶׁל שָׁם וְעַבְרָ יַעֲקֹב רֵץ וּמִפְרַכְס לְנֶאֱמָר, עוֹצֵרֶת עַל פַּתְחֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים עֲשׂוּ מִפְרַכְס לְנֶאֱמָר. דְּבַר אַחֵר. מִתְרוֹצְצִים זֶה עִם זֶה וּמְרִיצִים צַמְפֵּלַת שְׁנֵי עוֹלָמוֹת: וַתֹּאמֶר אִם בֵּן. גְּדוֹל צֵעַר הָעֵיבוֹר: לָמָּה זֶה אֲנֹכִי. מִתְאוּוָה וּמִתְפַּלֵּלַת עַל הַבָּנִים: וַתִּלְדֵּךְ לְדַרְשׁ. לְצִיַּת מִדְרָשׁוֹ שֶׁל שָׁם: לְדַרְשׁ אֶת ד'. שִׁיגִיד לָהּ מִהָיָה צַמְפֵּלָה:

פסוק כ"ג

וַיֹּאמֶר ד'..... אָמַר הַשֵּׁי"ת (לֶשֶׁם בֶּן נַח בְּרוּחַ הַקּוֹדֵשׁ)

לָהּ..... (וְשֵׁם) אָמַר לָהּ (לְרַבְקָה)

שְׁנֵי גִזְיִים בְּבִטְנָה..... א. אֹפֶן א. שְׁנֵי אֹמֹת הֵם בְּקִרְבָּךְ

אֹפֶן ב. גִּיִּים כְּתִיב, גָּאִים. אֲנָשִׁים גְּדוֹלִים אֲנִטוּנִינוּס וְרַבִּי

וְשְׁנֵי לְאִמִּים..... ב. וְשְׁנֵי מַלְכוּיֹת (אֵין לְאוֹם אֵלָא מַלְכוּת)

כּוֹמְעֵיךְ יִפְרְדוּ..... (תִּיכָף) מִן הַמַּעֲיִם הֵן נִפְרָדִים (זֶה לְרַשְׁעוֹ זֶה לְתוֹמוֹ)

וְלֹאֵם מְלֹאֵם יֶאֱמָיִן..... ג. וּמַלְכוּת אַחַת יִתְחַזֵּק (עַל יְדֵי נְפִילַת) מַלְכוּת שְׁנֵי

וְלֹא יִהְיוּ שׁוֹיִם בְּזִמְנָא אֶחָד בְּגִדּוּלָה

וְרַב יַעֲבֹד צָעִיר..... ד. וְהַגְּדוֹל יִהְיֶה נֹכְנַע לְהַצְעִיר (אִם הַצְעִיר יִשְׁמֹר מִצְוֹת הַתּוֹרָה, תִּיב"ע)

רש"י

וַיֹּאמֶר ד' לָהּ. עַל יְדֵי שְׁלִיחַ, לֶשֶׁם נֹאמַר צְרוּחַ הַקּוֹדֵשׁ וְהוּא אָמַר לָהּ: מִמְּעֵיךְ יִפְרְדוּ. מִן הַמַּעֲיִים הֵם נִפְרָדִים, זֶה לְרַשְׁעוֹ זֶה לְתוֹמוֹ:

שְׁנֵי גִזְיִים בְּבִטְנָה. גִּיִּים כְּתִיב כִּמוֹ גָּאִים, אֵלּוֹ אֲנִטוּנִינוּס וְרַבִּי שֶׁלֹּא פִּסְקוּ מֵעַל שׁוֹלְחָנָם לֹא צָנוּן וְלֹא חוֹרֵת לֹא צִיּוֹת חֲסִמָּה וְלֹא צִיּוֹת הַגַּשְׁמִיִּים (ע"א יא):

וְשְׁנֵי לְאִמִּים. אֵין לְאוֹם אֵלָא מַלְכוּת: וְכֵן הוּא אֹמַר לְמַלְכָּהּ הַתְּקַצָּה (יִחְזַקָּאל כו, ב), לֹא נִתְמַלְאָה צוּר אֵלָּא מִחוֹרְצָנָה שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם:

וְשְׁנֵי לְאִמִּים. אֵין לְאוֹם אֵלָא מַלְכוּת:

פסוק כ"ד

וַיִּמְלְאוּ יְמֵיהָ לְלֵדָתָהּ..... וְנִתְמַלְאוּ יְמֵיהָ שְׁתַּלְדָּה (עֵיבוּר שֶׁל ט' חֲדָשִׁים)

וְהִנֵּה תוֹמָם בְּבִטְנָה..... וְהִנֵּה (בְּתַאמְתָּה הַנְּבוּאָה) שְׁשֵׁנִי (יְלִידִים) תְּאוּמִים בְּמַעֲיָה

תּוֹמִים חֲסַר יו"ד, שֶׁהִיָּה אֶחָד צְדִיק וְאֶחָד רָשָׁע

רש"י

וַיִּמְלְאוּ יְמֵיהָ. אֲבָל צַמְמָה כְּתִיב וַיְהִי צָעַת לְדָפָה. שֶׁלֹּא מִלְאוּ יְמֵיהָ כִּי לִשְׁעָה חֲדָשִׁים לְפִי שְׁשֵׁינָהּ צְדִיקִים, אֲבָל כֹּאן אֶחָד צְדִיק וְאֶחָד יִלְדָּתָם: רָשָׁע:

פסוק כ"ה

וַיֵּצֵא הָרֵאשׁוֹן..... וְנוֹלַד הָרֵאשׁוֹן

אֲדָמוּנִי..... א. (גוֹוֵן בְּשֵׁרוֹ) הִיָּה אֲדָוָם (סִימָן שֶׁיִּהְיֶה שׁוֹפֵךְ דַּמִּים)

כֵּלָז בְּאֲדָרְתָּ שְׁעָר..... ב. כּוֹלוֹ (מִכּוֹסָה בְּשַׁעַר) כִּמוֹ בְּגַד שְׁעָר

וַיִּקְרָאוּ שְׁמוֹ עֵשָׂו.....ג. והכל (כל העולם, רשב"ם) קראו לו השם עשו
שנעשה ונגמר בשערו כבן שנים הרבה

רש"י

אֲדָמוֹנִי. סימן הוא שיהא שופך דמים (ב"ר)
בְּלוֹ בְּאֶדְרֵת שְׁעָרָה. מלא שער כטלית של זמר וַיִּקְרָאוּ שְׁמוֹ עֵשָׂו. הכל קראו לו כן, לפי שהיה
נעשה ונגמר בשערו כבן שנים הרבה: המלאה שער

פסוק כ"ו

וַאֲחֵרֵי בֶן.....ואחר בן (שנולד הראשון)

וַיֵּצֵא אֶחָיו.....נולד אחיו

וַיְדוּ אֶחָת.....וידו (של השני) אחוה

בַּעֲקֵב עֵשָׂו.....בעקבו של עשו

סימן שלא יספיק עשו לגמור מלכותו עד שיעקב יעמוד עליו ונטלה הימנו

וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב.....אופן א. הקב"ה קרא את שמו יעקב

אופן ב. אביו קרא שמו יעקב (על שם אחיזת העקב)

וַיִּצְחַק בֶּן שָׁשִׁים שָׁנָה

ויצחק היה בגיל ששים שנה

בְּלֶדְתָּה אֹתָם.....כשהוליד אותם

עשר שנים משנשאה עד שנעשית בת י"ג שנה וראויה להריון,

ועשר שנים הללו צפה והמתין לה, כמו שעשה אביו לשרה, כיון שלא
נתעברה ידע שהיא עקרה והתפלל עליה

ושפחה לא רצה לישא, לפי שנתקדש בהר המוריה להיות עולה תמימה

רש"י

וַאֲחֵרֵי בֶן יֵצֵא אֶחָיו וְגו'. שמעתי מדרש אגדה
(ב"ר סג, ח) הדורשו לפי פשוטו,

בדין היה אחוזו צו לעכו, יעקב נוצר מטיפה
ראשונה ועשו מן השניה, לא ולמד משפופרת
שפיה קצרה, מן לה שתי אבנים זו אחר זו,

הנכנסת ראשונה תלך אחרונה והנכנסת אחרונה
תלך ראשונה, נמנע עשו הנוצר באחרונה ילך

ראשונה ויעקב שנוצר ראשונה ילך אחרון,
ויעקב צו לעכו שיהא ראשון ללידה כראשון
ליצירה ויפטור את רחמה ויטול את הבכורה
מן הדין:

בַּעֲקֵב עֵשָׂו. סימן שאין זה מספיק לגמור
מלכותו עד שזה עומד ונטלה הימנו:

ושפחה לא רצה לישא לפי שנתקדש בהר
המוריה להיות עולה תמימה (יבמות טו):

❖ יעקב ועשו היו ניכרים במעשיהם ❖

פסוק כ"ז

וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים.....הילדים נתגדלו (נעשו בני י"ג שנה ואז היו ניכרים במעשיהם)

אם כן מרד בחיי אברהם ב' שנים, שהרי אברהם חי קע"ה שנה, ובן מאה שנה היה כשנולד יצחק, ויצחק בן ששים שנה כשנולד עשו, ומשם עד קע"ה יש ט"ו שנים, מכלל שהיה עשו בן ט"ו שנים כשמת אברהם אם כן מרד שתי שנים בחייו. בירושלמי פריך לה הכי ומשני שנתים מרד במטמוניות פי' בצנעה אבל לאחר מותו מרד בפרהסיא, (דוב"ת)

וַיְהִי עֵשָׂו.....ועשו היה

אִישׁ יָדַע צִיד.....א. **איש היודע לצוד** (ולרמות) **את אביו** (באמרי פיו (עד שהיה סבור) שהוא מדקדק במצות)

שהיה שואל, ידענא דהתבן פטור מדינא, מיהו הרוצה להחמיר ולעשרו היאך יעשה, דמסתברא די ש לו לעשות איזה חילוק ושינוי, דלא ליתיה מינה חורבה לעשר מן הפטור על החיוב, (משכ"ל)

אִישׁ שָׂדֶה.....ב. **אדם בטל ונמצא בשדה** (לצוד בקשתו חיות ועופות)

ודבר ידוע כי השתדלותו של אדם במאכל ובמשתה והיותו משתעשע בציד שהם תענוגי הגוף בעולם הזה, הלא היא סיבה לבזות עבודת ה' יתברך ויראתו לעשותם טפל ותענוגי הגוף עיקר, ואם יטעם נופת וצוף בתענוגים אינו אלא לפי שעה, והוא עתיד שידיאג ויתנחם באחריתו ויצטער מאד על זה, הוא שכתוב ויצעק צעקה גדולה ומרה, זה דרכו של עשו וכל התומכים אשוריו, (ר' בחיי)

וַיַּעֲקֹב.....ויעקב (היה)

אִישׁ תָּם.....א. **איש תם** (שפיו ולבו שלם, היפך של יודע ציד)

יָשֵׁב אֲהָלִים.....ב. **יושב באהלי תורה** (של שם ושל עבר, היפך איש שדה) ועוד כי מה שרצה עשו לקנות רצה יעקב למכור, והוא רדיפת התאוות, (ר' בחיי)

❖ רש"י ❖

וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֵשָׂו. כל זמן שהיו קטנים לא היו ניכרים צמעהם ואין אדם מדקדק בהם מה טיבם, כסבור אציו שהוא מדקדק צמעות: **אִישׁ שָׂדֶה**. כמשמעו, אדם צטל וזודה צקשמו חיות ועופות:

תָּם. אינו צקי צכל אלה, כלבו כן פיו, מי שאינו חריף לרמות קרוי תָּם: **יָשֵׁב אֲהָלִים**. אהלו של שם ואהלו של עזר: כיון שנעשו בני י"ג שנה זה פירש לצמי מדרשות וזה פירש לעבודה וזה: **יָדַע צִיד**. לנוד ולרמות את אציו צפיו, ושאלו, אבא היאך מעשרין את המלח ואת התבן,

פסוק כ"ח

וַיַּאֲהֵב יַצְחָק אֶת עֵשָׂו

יצחק אהב (גם) את עשו (אף על פי שלא היה שלם כיעקב, ספורנו)

כִּי צִיד בְּפִיו.....(הטעם) אופן א. **כִּי** (עשו) **הִיָּה צַד** (חיות ועופות) **לְפִיו** (של יצחק)
אופן ב. **כִּי** (עשו) **הִיָּה צַד** (את יצחק שהיה מרמהו בדברים) **בְּפִיו** (של עשו)

וּרְבֵקָה אֶהְבֶּת אֶת יַעֲקֹב

ורבקה היתה אוהבת את יעקב (לבדו)

מפני שהכירה ברשעו של עשו, (ספורנו)

רש"י

בְּפִיו. כמרגומו צפיו של יצחק. ומדרשו. (תנחומא ח), **צפיו של עשו, שהיה כל אומו ומרמהו דצבריו:**

עֵשׂו מוֹכֵר בְּכוֹרְתּוֹ לַיַּעֲקֹב

פסוק כ"ט

וַיֵּזֶד יַעֲקֹב נֶזֶד.....**יַעֲקֹב בִּישַׁל תְּבַשִּׁיל** (של עדשים אדומות)

וזהו מאכל אבלים שדומות לגלגל החוזר בעולם. ואותו היום מת אברהם
שלא יראה את עשו בן בנו יוצא לתרבות רעה, ואין זו שיבה טובה

וַיָּבֵא עֵשׂו מִן הַשְּׂדֵה...וַעֲשׂו בֹא מִן הַשְּׂדֵה

וְהוּא עֵיף.....**וְהָיָה נְתִינֵנָע** (ברציחה, שהרג לנמרוד)

כי כאשר התחיל עשו לצוד בשדות מצאו נמרוד שהיה גבור ציד, ואמר
לו (נמרוד) שאין שום אדם רשאי לצוד בשדות אלא הוא. לקחו יום
מלחמה,

בא עשו ונטל עצה מיעקב ואמר לו יעקב כל זמן שיהיה נמרוד לבוש
בגדי החמודות (כתונת שעשה הקב"ה לאדם וחווה, פדר"א) לא תוכל לו,
אך תאמר לו שיפשיטם ואז תוכל לו וכן עשה והרג את נמרוד ולכך אמר
כי עיף אנכי, (דזב"ת)

רש"י

וַיֵּזֶד. לשון ציטוט כמרגומו: **וְהוּא עֵיף**. צלצלה, כמה דמימא **פִּי עֵיפָה נְפִשִׁי לְהַלְגִּים** (ירמיה ד, לא):

פסוק ל'

וַיֹּאמֶר עֵשׂו אֶל יַעֲקֹב...**וַאֲמַר עֵשׂו לַיַּעֲקֹב**

הֲלֵעִיטְנִי נָא.....(אפתח פי) **וּשְׂפוּךְ הַרְבֵּה לַתּוֹכָה**

מִן הָאָדָם הָאָדָם הַזֶּה מִן הַתְּבַשִּׁיל הָאָדָם הַזֶּה (עדשים אדומות)

כל דבר שהוא אדום ביותר נכפל בלשונו כמו אדמדם ירקרק, (חזקוני)

ואותו היום מת אברהם שלא יראה את עשו בן בנו יוצא לתרבות רעה ואין זו
שיבה טובה שהבטיחו הקב"ה,

לפיכך קצר הקב"ה ה' שנים משנותיו, שיצחק חי ק"פ שנה, וזה קע"ה שנה,
ובישל יעקב עדשים להברות את האבל,

ולמה עדשים שדומות לגלגל שהאבלות לגלגל החוזר בעולם

ועוד מה עדשים אין להם פה כך האבל אין לו פה שאסור לדבר

בִּי עֵיף אָנֹכִי.....מפני שאני עיף (ברציחה, ותאב לאכול)

עַל בֶּן קָרָא שְׁמוֹ אָדוֹם

בשביל זה (מכירת הבכורה) נקרא שמו אדום

כי לעגו עליו שמכר בכורה נכבדת בעבור תבשיל מעט, פִּי סָבָא וְזוּלָל
?נָרַשׁ (משלי כג, כא), (רמב"ן)

רש"י

הַלְעִיטְנִי. אפתח פי ושפוך הרצה לחוכה, ולמה עדשים שדומות לגלגל שהצללות גלגל כמו ששינו (שבת קנ"ה:) אין חובטין את הגמל אבל מלעטיין אותו:
מִן הָאָדָם הָאָדוֹם. עדשים אדומות, ואותו היום מת אברהם שלא יראה את עשו בן בנו יונא לתרבות רעה, ואין זו שִׁיזָה טוֹזָה שהצטיחו הקדוש צרוך הוא (לעיל טו, טז), לפיכך קָרַר הקדוש צרוך הוא ה' שנים משנותיו, שיחמק חי ק"פ שנה וזה קע"ה שנה, וצישל יעקב עדשים להצרות את האבל,

פסוק ל"א

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב.....אמר יעקב (לעשו)

מִבְּרַחֲבֵי יוֹם.....מבור לי (מכירה ברורה, שלא תערער עליה) כמו היום (שהוא ברור)

כיום הזה שהולך ואינו חוזר, כך אתה לא תחזור בך, (כלי יקר)

אֶת בְּכֹרְתְךָ לִי.....את הבכורה שלך, לי

לפי שהעבודה בבכורות, אמר יעקב אין רשע זה כדאי שיקריב להקב"ה

רש"י

מִבְּרַחֲבֵי יוֹם. כתרנומו פִּיּוֹס דִּלְהֵן, פִּיּוֹס שֶׁהוּא צָרוּר, כֵּן מִכּוֹר לִי מִכִּירָה צָרוּרָה:
בְּכֹרְתְךָ. לפי שהעבודה בצבורות, אמר יעקב אין רשע זה כדאי שיקריב להקב"ה:

פסוק ל"ב

וַיֹּאמֶר עֵשָׂו.....אמר עשו (ליעקב)

מה טיבה של עבודה זו, אמר לו כמה אזהרות ועונשין ומיתות תלוין בה,

כאותה ששינו (סנהדרין פ"ג) אלו הן שבמיתה, שתויי יין, ופרועי ראש,

אמר אני הולך למות על ידה, אם כן מה חפץ לי בה.

הנה אנכי הולך למות

הרי אני הולך למות (על ידי הבכורה)

ולמה זה לי בכרה.....ומה צורך יש לי בבכורה (ואני יכול למכרה לך)

רש"י

הנה אנכי הולך למות. (מתנודדת והולכת היא הבכורה שלא תהא כל עת העבודה בבכורות כי שבט לוי יטול אותה ועוד) אמר עשו, מה טיבה של עבודה זו, אמר לו כמה אזרחות ועונשין ומימות מליון זה, כמותה ששנינו (סנהדרין כב:) אלו הן שנמימה, שמוי יין, ופרועי ראש, אמר אני הולך למות על ידה, אס כן מה חפץ לי זה:

פסוק ל"ג

ויאמר יעקב.....אמר יעקב (לעשו)

השבועה לי כיום.....תשבע לי (שבועה ברורה) כמו היום (שאתה מוכר לי הבכורה)

שלא תערער על המכירה לעולם, (רמב"ן)

טעם שהוצרך לשבועה, להיות כי יש בבכורה פרטים שהם דברים שאין בהם ממש, כמו הכבוד והמעלה שעליהם הקפיד יעקב לעבודת בית אלהינו שהיא בבכורות, וכפי תורתנו הקדושה אין אדם מקנה דבר שאין בו ממש כידוע, לזה נתחכם לזכות בדבר על ידי שבועה וכן היא הסכמת פוסקי התורה, כי השבועה חלה בין על דבר שיש בו ממש ובין על דבר שאין בו ממש, (אוה"ק)

וישב לו.....ועשו נשבע (ליעקב)

וימכר.....ומכר (עשו) (בדמים, רשב"ם)

את בכרתו ליעקב.....את הבכורה שלו ליעקב

במחיר שפסקו ביניהם ולא חשש הכתוב לבארו, (ספורנו)

פסוק ל"ד

ויעקב נתן לעשו.....ויעקב נתן לעשו

לחם ונזיד עדשים.....לחם ותבשיל של עדשים

לקנות בקנין חליפין, בנזיד, או בכלי אשר בו הנזיד, על דרך שלף איש נעלו ונתן לרעהו, (ספורנו)

ויאכל וישת.....ואכל (מהעדשים) ושתה (יין, מדרש)

ויקם וילך.....וקם, וחלך,

ויאכל-בלא נטילה, וישת-בלא ברכה, ויקם-בלא ברכת המזון, וילך-בלא נשיקת מזווה, (למשמעות)

וַיְבֹרֵךְ עֲשׂוֹ אֶת הַבְּכֹרָה וּבִיזָה אֶת הַבְּכוּרָה

העיד הכתוב על רשעו, שביזה עבודתו של מקום

לפי שלא היה רוצה שיחזיקוהו לסכל על שמכר את בכורתו היה מבזה אותה ואומר שלא היתה שוה רק דבר מועט, אבל לבסוף היה מתחרט כדכתיב את בכורתי לקח, (חזקוני)

מכבר היה מבזה אותה ועל כן לקחה יעקב ממנו, ונמצא בספר ר' יהודה החסיד מכאן אתה למד שאם יש ביד רשע ס"ת או מצוה אחרת דמותר לצדיק לרמותו וליטלו ממנו, (דזב"ת)

רש"י

וַיְבֹרֵךְ עֲשׂוֹ. העיד הכתוב על רשעו שביזה עבודתו של מקום:

פרשה ב

שיבת יצחק בגרר

(פסוקים א-כב)

יצחק הולך לגרר

קאפיטל כו

פסוק א'

וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ.....וְהָיָה רָעַב (השני) בְּאֶרֶץ (כנען)

מִלְבַד הָרָעַב הָרִאשׁוֹן

חוץ מרעב הראשון (הקודם)

אֲשֶׁר הָיָה.....שָׁהָיָה

בְּיָמָיו אֲבָרְהָם.....בְּיָמָיו שֶׁל אֲבָרְהָם

שבעבורו ירד אברהם למצרים

וַיֵּלֶךְ יִצְחָק.....וַיִּצְחָק הַלֵּךְ

אֶל אֲבִימֶלֶךְ.....אֶל אֲבִימֶלֶךְ

מֶלֶךְ פְּלִשְׁתִּים.....(שהיה) מֶלֶךְ פְּלִשְׁתִּים

שהיה בעל ברית אביו, אולי ייטיב עמו בימי הבצורת ולא יצטרך לירד

למצרים, (רמב"ן)

גָּרָרָה.....לְעִיר גָּרָר

אבל שוא תשועת אדם, והוא לא רק שלא הטיב עמו אלא גם שטמוהו

על כן חשב יצחק מחשבות לילך למצרים, (העמק דבר)

❁ השי"ת מתגלה ליצחק ❁

פסוק ב'

וַיֵּרָא אֱלֹהֵי ד' וַיֹּאמֶר... השי"ת נתראה אליו, ואמר לו

אֶל תֵּרַד מִצְרָיִמָּה..... א. לא תרד למצרים (לפי שאתה עולה תמימה)
שהיה דעתו לרדת למצרים כמו שירד אברהם בימי הרעב,

שָׁכַן בְּאֶרֶץ..... ב. שכון (כל ימיד) בארץ

אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהֵיךָ..... אשר אמר אליך

בכל פעם ופעם, על פי ד' תִּיָּסַע ועל פי ד' תִּתְחַנֶּה, (רמב"ן)

❁ רש"י ❁

אֶל תֵּרַד מִצְרָיִמָּה. שהיה דעתו לרדת למצרים כמו שירד אצו צימי הרעב,
אמר לו אל תֵּרַד מִצְרָיִמָּה, שאתה עולה תמימה ואין חוזה לארץ כדאי לך:

פסוק ג'

גֹּר בְּאֶרֶץ הַזֹּאת..... ג. גור (עכשיו) בארץ הזאת (פלשתים, רמב"ן)

ואף שהרעב שולט בה כעת

וְאֵהִיָּה עִמּוֹךָ..... ד. ואני (השי"ת) אהיה עמך

וְאֲבָרְכֶךָ..... ואברך אותך

כִּי לֶךְ וּלְזַרְעֶךָ אֶתֵּן..... כי לך ולזרעך אתן

אֶת כָּל הָאָרֶצַת הָאֵלֶּאת כָּל הָאָרֶצַת הָאֵלֶּה ('הָאֵל', כמו האלה)

ארץ פלשתים בכלל נתינת הארץ היא, ולזה הסכים רמב"ן, (אוהה"ק)

ואין לישמעאל חלק ונחלה בהבטחת אברהם, (אוחה"ק)

וְהִקְמוֹתִי..... ואקיים לך

אֶת הַשְּׁבִעָה..... את השבועה

אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי..... שנשבעתי

לְאַבְרָהָם אֲבִיךָ..... לאברהם אביך (ונחשב זה שבועה ליצחק)

כי לא מצאנו שבועה ליצחק בלתי זאת, ורצה הקב"ה להשבע לכל אחד

מן האבות, להודיע שראוי כל אחד לכרות עמו ברית, ושתהיה זכות כל

אחד עומדת לפניו עם זרעם, (רמב"ן)

❁ רש"י ❁

הָאֵל. כמו האלה:

פסוק ד'

וְהִרְבִּיתִי אֶת זְרַעְךָ..... ו. ואני ארבה את זרעך

בְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם..... כמו הכוכבים שבשמים

וְנָתַתִּי לְזֶרְעֶךָ..... ז. ואתן לזרעך

אֵת כָּל הָאָרֶץ הַיְאֵל אֵת כָּל הָאֲרָצוֹת הָאֵלֹהִים (הַיְאֵל' כמו הַיְאֵלֵה)

וְהִתְבָּרַכְוּ בְּזֶרְעֶךָ..... ח. ויתברכו (יברכו את זרעם) שיהיו בזרעך

כָּל גֹּזְיֵי הָאָרֶץ..... כל עמי הארץ

אדם אומר לבנו יהא זרעך כזרעו של יצחק

רש"י

וְהִתְבָּרַכְוּ בְּזֶרְעֶךָ. אדם אומר לבנו, יהא זרעך
 כזרעו של יצחק, וכן בכל המקרא,
 וזה אז לכולן, כִּן יִזְכֶּנּוּ לְאֵמֶר יִזְכֶּנּוּ
 וְהִתְבָּרַכְוּ בְּזֶרְעֶךָ לְזֶרְעֶךָ (ישעיה סה, טו),
 אדם אומר אהא כפלוני אס עשימי כך וכך:
 וגו' (להלו מה, כ),

פסוק ה'

עֲקֹב..... בשביל

אֲשֶׁר שָׁמַע אַבְרָהָם..... א. ששמע אברהם

בְּקָלִי..... בקולי (שעמד בעשרה נסיונות)

וַיִּשְׁמַר מִשְׁמֵרֵתִי..... ב. ועשה גזירות (להרחקה) על אזהרות שבתורה

שניות לעריות ושותות לשבת

מִצְוֹתַי..... ג. (קיים) מצותי (שראויין הם להצטוות כגון גזל ושפיכות דמים)

חֻקֹּתַי..... ד. (קיים) חקותי (שאינן בהם טעם, כגון אכילת חזיר, לבישת שעטנז)

וְתוֹרֹתַי..... ה. (קיים) תורות שלי (תורה שבעל פה והלכה למשה מסיני)

רש"י

שָׁמַע אַבְרָהָם בְּקָלִי. כשנסיתי אותו:
 וַיִּשְׁמַר מִשְׁמֵרֵתִי. גזירות להרחקה על אזהרות
 שבתורה, כגון שניות לעריות ושנות לשבת:
 מִצְוֹתַי. דברים שאילו לא נכתבו ראויים הם
 להצטוות, כגון גזל ושפיכות דמים:
 חֻקֹּתַי. דברים שיצר הרע ואומות העולם משיצין
 עליהם, כגון אכילת חזיר ולבישת שעטנז, שאין
 טעם בדבר אלא גזירת המלך וחקותיו על עבדיו:
 וְתוֹרֹתַי. להציא תורה שבעל פה, הלכה למשה
 מסיני:

פסוק ו'

וַיֵּשֶׁב יִצְחָק בְּגֵר וַיִּצְחַק הַתֵּיּיִשָּׁב בְּגֵר

לומר שקיים מאמר הבורא ברוך הוא וביטל מחשבתו שקדמה לו,
(אוהה"ק)

הַפְּלִשְׁתִּים שׁוֹאֲלִים עַל רַבְקָה

פסוק ז'

וַיִּשְׂאֲלוּ אַנְשֵׁי הַמְּקוֹם וַשְׂאֵלוּ אִנְשֵׁי הַמְּקוֹם (ליצחק)

לְאִשְׁתּוֹ עַל אִשְׁתּוֹ (מה היא לו)

וַיֹּאמֶר אֶחָדֵי הוּא וַאֲמַר, הִיא אַחֹתִי

כִּי יָרָא לְאִמֶּר מִפְּנֵי שִׁפְחָד לֹמֵר (להם)

אִשְׁתִּי אִשְׁתִּי הִיא

פֶּן יִהְרַגְנִי (מפני שחשב) פֶּן יִהְרַגְנִי אוֹתִי

אַנְשֵׁי הַמְּקוֹם אִנְשֵׁי הַמְּקוֹם

עַל רַבְקָה בְּגִלְל רַבְקָה

כִּי טוֹבֵת מִרְאָה הוּא. מִפְּנֵי שֶׁהִיא טוֹבֵת מִרְאָה

רש"י

לְאִשְׁתּוֹ. עַל אִשְׁמוֹ, כְּמוֹ אֶמְנִי לִי אִמִּי הוּא (לעיל כ, יג):

פסוק ח'

וַיְהִי וַהֲיָה (הענין כך)

כִּי אָרְכוּ לוֹ שָׁם כַּאֲשֶׁר נִתְרַבּוּ לוֹ שָׁם

הַיָּמִים הַיָּמִים (שישב שם ימים רבים)

אמר מעתה אין לי לדאוג מאחר שלא אנסוה עד עכשיו. ולא נזהר להיות
נשמר

וַיִּשְׁקֶה אַבְיִמֶלֶךְ הַסֹּתְכַל אַבְיִמֶלֶךְ

מֶלֶךְ פְּלִשְׁתִּים מֶלֶךְ פְּלִשְׁתִּים

בְּעַד הַחֲלוֹן דֶּרֶךְ הַחֲלוֹן

לא נודע אם הוא אבימלך אשר היה בימי אברהם או שכל מלך
פלשתים בעת ההוא יקרא כן, כי גם בימי דוד נקרא אבימלך, ודעת
אונקלוס שהיה בנו, (רמב"ן)

וַיֵּרָא..... וְרָאָה

וְהִנֵּה יִצְחָק מִצְחָק..... יִצְחָק מִשְׂחָק

אֵת רִבְקָה אִשְׁתּוֹ..... עִם אִשְׁתּוֹ רִבְקָה (והבין שהיא אשתו)

רש"י

כִּי אָרְבוּ. אמר מעתה חֵין לִי לְדַאֲוֵג, מֵאַחַר שֶׁלֹּא חֲנֻסָּה עַד עַכְשָׁיו. וְלֹא מִזֶּה לְהִיּוֹת נִשְׁמַר:
וַיִּשְׁקָךְ אָבִימֶלֶךְ וְגו'. שְׂרָאָהוּ מִשְׁמַשׁ מִטְמוֹ:

ויכוח אבימלך עם יצחק

פסוק ט'

וַיִּקְרָא אָבִימֶלֶךְ..... וְקָרָא אֲבִימֶלֶךְ

לְיִצְחָק..... לְיִצְחָק

וַיֹּאמֶר..... וְאָמַר לוֹ

אֵיךְ הִנֵּה אִשְׁתֶּךָ הוּא. אבל הנה (עתה נודע לי כי) היא אשתך

וַאֲיֵךְ אָמַרְתָּ..... וְאֵיךְ אָמַרְתָּ (לאנשי המקום)

אֶחָדִי הוּא..... (לאמור) הִיא אֶחָדִי

וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק..... אָמַר לוֹ יִצְחָק

כִּי אָמַרְתִּי..... מִפְּנֵי שֶׁאָמַרְתִּי (בלבי)

פֶּן אָמֹת עָלֶיךָ..... שְׂמָא אֶהְרַג בְּגִלְלָה

פסוק י'

וַיֹּאמֶר אָבִימֶלֶךְ..... אָמַר אֲבִימֶלֶךְ לְיִצְחָק

מַה זֹאת עֲשִׂיתָ לָנוּ..... מַה זֹאת שַׁעֲשִׂיתָ לָנוּ (שהטעיית אותנו)

כְּמַעֲט שָׁכַב..... הָרִי כְּמַעֲט (הִיָּה יִכּוֹל לְהִיּוֹת) שְׂמַתְחַתֶּךָ

אֶחָד הָעַם..... הַמִּיּוּחָד שְׁבַעַם (המלך)

אֵת אִשְׁתֶּךָ..... עִם אִשְׁתֶּךָ

וְהִבַּאתָ עָלֵינוּ אֲשָׁם..... (ואם שכב, הרי כבר) הִבַּאתָ אֲשָׁמָה עָלֵינוּ (איסור אשת איש)

רש"י

אֶחָד הָעַם. הַמִּיּוּחָד צַעַם, זֶה הַמֶּלֶךְ: וְהִבַּאתָ עָלֵינוּ אֲשָׁם. אִם שָׁכַב, כִּזְר הִבַּאתָ אִשָּׁם עָלֵינוּ:

פסוק י"א

וַיֵּצֵא אֶבְיֹמֶלֶךְ..... וַיְצוּהוּ הַמֶּלֶךְ

אֶת כָּל הָעָם לֵאמֹר..... אֵת כָּל הָעָם, כַּדְּלָהֶן

הַנֶּגַע..... מִי שִׁיגַע (להרע)

הַנֶּגַע, לומר אפילו בדרך שאינו נהרג על אשת איש דבני נח, יהרג על

זאת, (אוהה"ק)

בְּאִישׁ הַזֶּה וּבְאִשְׁתּוֹ..... בְּאִישׁ הַזֶּה (יצחק) או בְּאִשְׁתּוֹ (רבקה)

מוֹת יוֹמָת..... הַרוּג יִהְיֶה (מוֹת בִּידֵי שָׁמַיִם, יוֹמָת בִּידֵי אָדָם, אוהה"ק)

הצלחת יצחק בגרר

פסוק י"ב

וַיִּזְרַע יִצְחָק..... וַזָּרַע יִצְחָק

בְּאֶרֶץ הַחֵוָּא..... בְּאֶרֶץ הַחֵוָּא

אף על פי שאינה חשובה כארץ ישראל עצמה כארץ שבעת הגוים

וַיִּמְצָא בְּשָׂנְהַ הַחֵוָּא..... וַיִּמְצָא (במה שאסף, רד"ק) בְּשָׂנְהַ הַחֵוָּא (שהיתה שנת רעבון)

מֵאָה שָׁעָרִים..... מֵאָה פַעֲמִים (יותר) מֵמָה שֶׁאִמְדוּהָ

שדה ששיערוהו שיוציא כור אחד, הוציא מאה כורין, (רשב"ם)

ורבותינו אמרו אומד זה למעשר היה

וַיִּבְרַכְהוּ ד'..... וְהַשִּׁי"ת בִּירַךְ אוֹתוֹ (בממון, שמכר תבואתו בדמים יקרים, ספורנו)

רש"י

בְּאֶרֶץ הַחֵוָּא. אף על פי שאינה חשובה כארץ

ישראל ענמה כארץ שבעת הגוים (ב"ד):

בְּשָׂנְהַ הַחֵוָּא. אף על פי שאינה חקונה שהיתה

שנת רעבון:

בְּאֶרֶץ הַחֵוָּא בְּשָׂנְהַ הַחֵוָּא. שניהם למה, לומר

שליש

פסוק י"ג

וַיִּגְדַּל הָאִישׁ..... וַנִּתְגַּדַּל הָאִישׁ (יצחק) (בעושר ובנכסים, רד"ק)

וַיִּלְךְ הַלֹּזֶף וַגְּדַל..... וְהָיָה הוֹלֵךְ וּמוֹסִיף (בעשרו)

עַד כִּי גָדַל מֶאֱדָר..... עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה גְדוֹל מְאֹד (התעשר מאוד)
 שהיו אומרים (טוב להתעסק עם) זבל פרדותיו של יצחק (שיש בהם ברכה)
 ולא כספו וזהבו של אבימלך

רש"י

כי גדל מאד. שהיו אומרים זבל פרדותיו של יצחק, ולא כספו וזהבו של אבימלך (ב"ר):

פסוק י"ד

וַיְהִי לוֹ..... וְהָיוּ לוֹ

מִקְנֵה צֹאן..... בַּחֲמוֹת צֹאן (דקה)

וּמִקְנֵה בָקָר..... וּבַחֲמוֹת בָּקָר (גסה)

וְעֶבְדָּהּ רַבָּה..... וּפְעוּלָהּ רַבָּה בְּנַכְסָיו (שהיו לו עבדים ושפחות שעבדוהו, ראב"ע)

עבדה (בחולם) עבודה אחת גדולה,

עבדה (בשורוק) לשון כללי על עשיית עבודות רבות

וַיִּקְנְאוּ אֹתוֹ פְּלִשְׁתִּים וְהַפְּלִשְׁתִּים נִתְקַנְאוּ בּוֹ (על רוב עשרו)

שבשדותיהם קרה אז היפך זה שזרעו הרבה והביאו מעט (ספורנו)

רש"י

וְעֶבְדָּהּ רַבָּה. פעולה רבה נלשון לע"ז אונרוינ"א (ארייט. געשעפט. גווערב)

עבדה משמע עבודה אחת, עבדה (בשורוק) משמע פעולה רבה:

סתימת בארות של אברהם

פסוק ט"ו

אומר לך כלל, תבין אותו בכל הפרשיות הבאות בענין אברהם יצחק ויעקב, והוא ענין גדול, הזכירוהו רבותינו בדרך קצרה, ואמרו (תנחומא ט) 'כל מה שאירע לאבות סימן לבנים', ולכן יאריכו הכתובים בספור המסעות וחפירת הבארות ושאר המקרים, ויחשוב החושב בהם כאלו הם דברים מיותרים אין בהם תועלת, וכולם באים ללמד על העתיד, כי כאשר יבוא המקרה לנביא משלשת האבות יתבונן ממנו הדבר הנגזר לבא לזרעו (רמב"ן).

וְכָל הַבְּאֵרֹת..... וְכָל הַבְּאֵרֹת

אֲשֶׁר חָפְרוּ..... שֶׁחָפְרוּ

עֲבָדֵי אַבְרָם..... הַעֲבָדִים שֶׁל אַבְרָם (אברהם)

בְּיָמָיו אֲבָרְהָם אַבְרָם..... בְּיָמָיו שֶׁל אַבְרָם

סְתָמוּם פְּלִשְׁתִּים..... סְתָמוּ אוֹתָם הַפְּלִשְׁתִּים (מקום מוצא המים)

כבר קודם ביאת יצחק, (כדלקמן פסוק י"ח) אחרי מות אברהם (משכ"ל)

וַיִּמְלְאוּם עֶפֶר..... וּמְלֵאוּ אוֹתָם בַּעֲפָר (חלל הבור מלא עפר, תפא"צ)

מפני שאמרו תקלה הם לנו מפני הגייסות הבאות עלינו
(והבארות שמחוץ לעיר מספקות להם מים)

אולי כי אחר מות אברהם סתמום דוקא עשו אבנים לפיהם, ולא בטלום
בהחלט, ואחר הקנאה שקנאו ביצחק ויוסיפו להרשיע בקנאתם וימלאום
עפר והיו כלא היו, ולזה הוצרך יצחק לחפור אותם מחדש כאמור בסמוך
(בפסוק יח) ויחפור את בארות ג' (אוהה"ק)

רש"י

סתמום פלשתים. מפני שאמרו תקלה הם לנו מפני הגייסות הבאות עלינו,
קְמוֹנוֹן פְּלִשְׁתִּי (אונקלוס) לֶשׁוֹן סְמִימָה, וּנְלָשׁוֹן הַמְלֵמוּד (פסחים מב.) מְטַמְטֵם אֶת הַלֵּב:

הקנאה של פלשתים ביצחק

פסוק ט"ז

וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ..... וְאָמַר אַבְיִמֶלֶךְ

אֵל יִצְחָק..... לִיצְחָק

לֶךְ מֵעַמְנוּ..... לֶךְ מֵאֲתָנוּ

כִּי עֲצַמְתָּ מִמֶּנּוּ..... מִפְּנֵי שֶׁהִתְחַזַּקְתָּ (בעושר ורוב טובה, יותר) מֵאֲתָנוּ

מֵאֲד..... מֵאֲדָר

וחרפה היא לנו להיות ביתך גדול מבית המלך, (רמב"ן)
ונתכווננו שילך לו יצחק, וארצו תשאר בידם, (חזקוני)
ואולי כי עשה ה' ככה לנסיון, שהגם שאמר לו ה' לך ולזרעך אתן את כל
הארצות, אף על פי כן לא נתנוהו אפילו לשבת שם כאחד העם, אם לא
ירהר אחר השכינה, וכמו כן עשה לאברהם, (אוהה"ק)

יצחק מתיישב בנחל גרר

פסוק י"ז

וַיֵּלֶךְ מִשָּׁם יִצְחָק..... וַיִּצְחָק הַלֵּךְ מִשָּׁם (מעיר גרר)

וַיֵּחַן בְּנַחַל גְּרָר..... וַחֲנָה בְּנַחַל גְּרָר (רחוק מן העיר)

וַיֵּשֶׁב שָׁם..... וַהֲתֵיּשֵׁב שָׁם

כי לא רצה לעקור דירתו מארץ פלשתים בהחלט לצד מצות המלך
מלכו של עולם היא לאמר 'גור בארץ הזאת', (אוהה"ק)

רש"י

בְּנַחַל גְּרָר. רְמוֹק מִן הָעִיר:

❁ הפירת בארות אברהם ❁

פסוק י"ח

וַיֵּשֶׁב יִצְחָק וַיַּחְפֹּר.....(ועוד קודם שנסע מגרר) חזר וחפר יצחק

אֶת בְּאֵרֵת הַמַּיִם..... את בארות המים

אֲשֶׁר חָפְרוּ.....שחפרו (עבדי אברהם)

בַּיּוֹם אֲבָרְהָם אָבִיו..... בימיו של אברהם אביו

וַיִּסְתַּמּוּם פְּלִשְׁתִּים.....והפלשתים סתמו (הבארות)

אֲחֵרֵי מוֹת אֲבָרְהָם..... אחרי מותו של אברהם,

וַיִּקְרָא לָהֶן שְׁמוֹת..... וקרא להן (יצחק, לבארות) שמות

כַּשְׁמוֹת..... כמו השמות

אֲשֶׁר קָרָא לָהֶן אָבִיו..... שקרא להן אביו

עד עכשיו לא רצה לחפור הואיל והיה גר עמהן תוך העיר לא רצה לעשות דבר שלא ברצונם, אבל עתה שנבאש עמהם ושלחוהו מאצלם שב וחפרן, (משכ"ל)

❁ רש"י ❁

וַיֵּשֶׁב וַיַּחְפֹּר. הצלחות אשר חפרו צימי הצרהס אציו, ופלשתים סתמום, קודם שנסע יצחק מגרר חזר וחפרן:

❁ שלשה בארות, והמריבה ❁

פסוק י"ט

וַיַּחְפְּרוּ עַבְדֵי יִצְחָק..... וחפרו עבדי יצחק

בְּנַחַל..... בנחל

וַיִּמְצְאוּ שָׁם..... ומצאו שם

בְּאֵר מַיִם חַיִּים..... באר מים חיים (שהם נובעים תמיד, ראב"ע)

פסוק כ'

וַיְרִיבוּ רְעֵי גֵרָר..... והרועים של גרר היו מריבים

עִם רְעֵי יִצְחָק לֵאמֹר..... עם הרועים של יצחק (באמרם) כדלהלן

לָנוּ הַמַּיִם..... המים שייכים לנו

הנה הבאר בנחל, ומימי הנחל הם אשר יִמְצוּ שם, ומתמציתם ימלא הבור, והנחל יתמעט בהם, והנה (המים) הם שלנו, ועל כן הזכיר הכתוב וַיִּמְצְאוּ שָׁם בְּאֵר מַיִם חַיִּים, לאמר כי היה מקור נובע מים חיים, אין מימיו מן הנחל, כאשר אמרו מריביו, (רמב"ן)

וַיִּקְרָא שֵׁם הַבְּאֵר..... וקרא שם הבאר

עֵשֶׂק..... עשק (ערעור)

כִּי הִתְעַשְׂקוּ עַמּוֹ..... מפני שרבו עמו (אודות הבאר)

רש"י

עֵשֶׂק. ערעור: כִּי הִתְעַשְׂקוּ עַמּוֹ. נתעשקו עמו עליה צמרינה וערעור:

פסוק כ"א

וַיִּתְּפְרוּ בְּאֵר אַחֶרֶת..... והפרו באר אחרת (עבדי יצחק) באר אחרת

וַיְרִיבוּ גַם עָלֶיהָ..... ורבו (רועי גרר) גם עליה

וַיִּקְרָא שְׁמָהּ שְׁטִנָּה..... וקרא את שמה (של הבאר השניה) שטנה (שנאה)

מן הראשון אמר שמה כדין עירערו וכשראה שהיו מערערין בשני, אמר ודאי שטנה ושנאה היא, (חזקוני, דזב"ת)

רש"י

שְׁטִנָּה. נושְׁמִיט (מלה נושני' הינדערונג שטעררונג):

פסוק כ"ב

וַיַּעֲתֵק מִשֵּׁם..... והעביר (כלי חפירה שלו) משם (ורחק מעט מגבולם, רד"ק)

וַיִּתְּפֵר בְּאֵר אַחֶרֶת..... וחפר (יצחק עם עבדיו) באר אחרת (במקום החדש)

וְלֹא רָבוּ עָלֶיהָ..... ולא רבו (רועי גרר) על הבאר ההיא

וַיִּקְרָא שְׁמָהּ רְחֹבוֹת..... וקרא את שמה (של הבאר השלישית) רחובות

וַיֹּאמֶר כִּי עָתָה..... ואמר כי (אשר) כעת

הֲרַחֵב ד' לָנוּ..... הרחיב השי"ת לנו (מאלה שהיו מצירים לנו)

וּפְרִינוּ בְּאֵרֵינוּ..... ונפרה (ונרבה במקנה) בארין

יספר הכתוב ויארץ בענין הבארות, אבל יש בדבר ענין נסתר בתוכו, כי בא להודיע דבר עתיד כי 'באר מים חיים' ירמוז לבית אלהים אשר יעשו בניו של יצחק,

וקרא הראשון 'עֵשֶׂק', ירמוז לבית הראשון 'אשר התעשקו' עמנו ועשו אותנו כמה מחלוקות וכמה מלחמות (בין מלכי ישראל למלכי יהודה) עד שהחריבוהו

והשני קרא שמה 'שִׁטְנָה', שֵׁם קשה מן הראשון, והוא הבית השני שקרא אותו כשמו שכתוב בו (עזרא ד, ו) וּבְמַלְכוּת אַחֲשָׁוְרוֹשׁ בְּתַחֲלַת מַלְכוּתוֹ כָּתְבוּ שִׁטְנָה עַל יְשִׁבֵי יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם, וכל ימיו היו לנו לשטנה עד שהחריבוהו וגלו ממנו גלות רעה

והשלישי קרא 'רְחֻבוֹת', הוא הבית העתידי שיבנה במהרה בימינו והוא יִעֲשֶׂה בלא ריב ומצה, והאל ירחיב את גבולנו, כמו שנאמר (דברים יט, ח), ואם ירחיב ה' אלהיך את גבולך כאשר דבר וגו' שהוא לעתיד, וכתוב בבית השלישי (יחזקאל מא, ז), וְרָחַבְהָ וְנִסְכָּהָ לְמַעַלְהָ לְמַעַלְהָ, וּפְרִינוֹ בְּאַרְץ, שכל העמים יעבדוהו שכם אחד, (רמב"ן)

רש"י

וּפְרִינוֹ בְּאַרְץ. כתרנומו וְנִיפוֹשׁ צְלָקָעָא:

רביעי

פרשה ג

יצחק הולך לבאר שבע

(פסוקים כג-לב)

פסוק כ"ג

וַיַּעַל מִשָּׁם.....וְעָלָה (יצחק) מִשָּׁם (מנחל גרר)

כי היה מתיירא מהם (מאבימלך, ורועי גרר) (רשב"ם)

בְּאֵר שָׁבַע.....וְהָלַךְ לְבֵּאֵר שָׁבַע

פסוק כ"ד

וַיֵּרָא אֵלָיו ד'.....וְהִשִּׁי"ת נֹרָאָה אֵלָיו (ליצחק)

בְּלַיְלָה הַהוּא.....בְּאוֹתוֹ הַלַּיְלָה (באותו לילה שעלה לבאר שבע, למשמעות)

וַיֹּאמֶר אָנֹכִי.....וְאָמַר אֲנִי

אֵלֵהי אַבְרָהָם אָבִיד.....הַאֲלֵקִים שֶׁל אַבְרָהָם אָבִיד

אֵל תִּירָא.....לֹא תִירָא

כִּי אֶתְדַ אָנֹכִי.....מִפְּנֵי שֶׁאֲנִי עֹמֵד (ולא עוזבתך)

בעבור שהבריוח אבימלך מעליו מקנאתם בו וגם רועי גרר רבו עמו, היה מתירא פן יאספו עליו ויכוהו הוא וביתו, והבטיחו הקב"ה שלא יירא מהם ויברך אותו

ואז נתן בלבם שהלך לפניו המלך בכבוד גדול יותר מאשר עשה לאביו, כי בא עם פיכול שר צבאו, ועוד הוסיף להביא עמו [שרים] רבים רעיו, (רמב"ן)

וַיְבַרְכֵתִיךָ.....ואברך אותך (בעושר ובנכסים)

וַהֲרַבִּיתִי אֶת זֶרְעֶךָ.....וארבה את זרעך

בְּעֵבוֹר אַבְרָהָם עֲבָדִי. בַּגִּלָּל אַבְרָהָם עֲבָדִי (כי בכל אשר צויתיו שמע אלי, כעבד לאדון, רד"ק)

פסוק כ"ה

וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ.....ובנה (יצחק) שם מזבח

וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ד'.....והתפלל בשמו של השי"ת (כמו שהיה עושה אברהם, רד"ק)

היה קורא בקול גדול שם לפני המזבח את שם ד', מודיע אותו ואלהותו לבני אדם, (רמב"ן לעיל יב, ח),

וַיֵּט שָׁם אֶהְלֹו.....ופרס (הקים) שם אהלו (התיישב שם בבאר שבע)

וַיִּכְרוּ שָׁם.....והפרו שם

עֲבָדִי יִצְחָק בְּאֵר.....עבדי יצחק באר

❖ כריתת ברית עם אבימלך ❖

פסוק כ"ו

וַאֲבִימֶלֶךְ.....ואבימלך (מלך פלשתים)

הֵלֶךְ אֵלָיו מִגֵּרָר.....הלך אל יצחק מגרר (לבאר שבע)

וְאֶחָזֶת מִרְעֵהוּ.....עם קבוצה מאוהביו (אָחָזֶת. לשון קבוצה ואגודה שנאחזין יחד)

וּפִיכֹל שֹׁר צִבְאוֹ.....ועם פיכול שר הצבא שלו

אמרו בלבם בעבור שהפרנו אנחנו את בריתנו עם יצחק ושלחנוהו מעלינו, גם הוא יפר את בריתו עמנו ויגרש זרעו את זרעינו מן הארץ, ולכן עשו עמו ברית חדשה, והתנצלו לאמר לו שלא הפרו הברית הראשונה, שלא עשו עמו רק טוב, (רמב"ן)

❖ רש"י ❖

וְאֶחָזֶת מִרְעֵהוּ. כתרומתו וְסִיעַת מְרַמְמוֹקֵי, לוֹ אֵלָּא סִיעַת אַחַת שֶׁל אֹהֲבִים,

סִיעַת מְאוֹהָבָיו. לֵכֵן יֵשׁ לְפִתְרוֹ כִּלְשׁוֹן הַרְאִשׁוֹן, וְאֵל תַּמְמָה עַל

וְיֵשׁ פּוֹתְרִין מִרְעֵהוּ מ' מִיִּסּוּד הַמִּצְוָה כִּמוֹ

פְּלִשְׁתִּים מְרַעִים דְּשִׁמְשׁוֹן (שׁוֹפְטִים יד, יא) כִּדִּי

וְאֵחָזֶת מִצֵּבָה וְאֶחָזֶת דְּבוּקָה, וְאֵחָזֶת מִצֵּבָה סְמוּכָה, יֵשׁ דּוֹגְמָתָה

דְּמִקְרָא, עֲנֹכָת מִצֵּר (תהלים ס, ג), וְשִׁבְרָת וְלֹא

מִיָּזֵן (ישעיה נא, כא):

אֶחָזֶת. לְשׁוֹן קְבוּצָה וְאֶגוּדָה שֶׁנֶּאֱחָזִין יַחַד:

שֶׁאִם כֵּן כֹּל סִיעַת אֹהֲבָיו הוֹלִיךְ עִמּוֹ וְלֹא הִיא

פסוק כ"ז

וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יִצְחָק.....אמר להם יצחק

מְדוּעַ פָּאָתֶם אֵלַי..... מְדוּעַ בָּאתֶם אֵלַי (לבאר שבע)

וְאַתֶּם שָׁנֵאתֶם אֹתִי..... וְהָרִי אִתְּם שׁוֹנְאִים אוֹתִי

וְתִשְׁלַחֲנִי מֵאֲתָכֶם..... וְשִׁלַּחְתֶּם אוֹתִי מֵאֲצִלְיֶכֶם

כי בעצת גדוליו ושריו אמר לו אבימלך לך מעמנו, (רד"ק)

פסוק כ"ח

וַיֹּאמְרוּ..... אָמְרוּ (השיבו לו תשובה)

רְאוּ רְאִינוּ..... רֵאִינוּ (באביך, וכעת) רֵאִינוּ (גם בך)

כִּי הָיָה ד' עִמָּךְ..... שֶׁשִּׁי"ת הִיָּה עִמָּךְ (שהצליח לך כל מעשיך)

שבזכותך היתה לנו כל הטובה,

ועתה יצאת מארצינו יבשה בארותינו ועצינו לא עשו פירות, (תיב"ע)

וְנֹאמֶר..... וְאָמְרָנוּ (בלבינו)

תְּהִי נָא אֱלֹה..... תִּתְקִיִּים עִתָּה הַשְּׁבוּעָה

בֵּינוֹתֵינוּ..... (שהיתה) בֵּינוֹתֵינוּ (מימי אביך)

בֵּינוֹנוּ וּבֵינָךְ..... (תהי גם עתה) בֵּינוֹנוּ וּבֵינָךְ

וּנְכַרְתָּה..... וּנְכָרוֹת

בְּרִית עִמָּךְ..... בְּרִית גַּם עִמָּךְ

'אֱלֹה', שנבא עתה עמך באלה, להחרים על כל מי שיעבור על הברית,

כטעם לעברך בברית ה' אלהיך ובאלתו, (רמב"ן)

רְאוּ רְאִינוּ. קְאוּ נֶאֱבִיךְ קְאוּנוּ נָךְ:

תְּהִי נָא אֱלֹה בֵּינוֹתֵינוּ וְגו'. הֶאֱלֹה אֲשֶׁר בֵּינוֹתֵינוּ מִימֵי אֲבִיךְ קָהִי גַם עִתָּה בֵּינוֹנוּ וּבֵינָךְ:

פסוק כ"ט

והברית תהיה

אִם תַּעֲשֶׂה..... אִם (-שלא) תַּעֲשֶׂה

עִמָּנוּ רְעָה..... עִמָּנוּ דָּבָר רַע (מלחמה)

כִּי אֲשֶׁר לֹא נִנְעָנוּךְ..... כִּשֶׁם (שאנחנו) לֹא נִנְעָנוּ בְּךְ לְרַעָה (כשאמרנו לך לך מעמנו)

וְכִי אֲשֶׁר עָשִׂינוּ עִמָּךְ..... וְכִשֶׁם שֶׁעֲשִׂינוּ עִמָּךְ

רַק טוֹב..... רַק טוֹב (בהיותך עמנו)

לשמור את כל אשר לך בצוותינו את העם להשמר מכם, (רמב"ן)

וְנִשְׁלַחְךָ בְּשָׁלוֹם..... וישלחנו אותך בשלום

כי גם בקנאתנו בך לא לקחנו מכל העושר אשר עשית עמנו, ונשלחך עם כל אשר לך בשלום, (רמב"ן)

אֲתָה עֲתָה..... גם אתה (עשה לנו כמו כן) עכשיו

בְּרוּךְ ד'..... (שכן הנד) מבורך מהשי"ת

והאפשרות בידך לעשות עמנו טוב, (הרא"ם)

פְּאֶשֶׁר לֹא נִגְעֶנּוּךָ. משל לארי שנכנס לו עצם בגרונו. ואמר כל מי שיוכל ליטלו מכם אתן לו ממון רב. בא עגור שקורין גרוא"ה והכניס ראשו בפי הארי עד גרונו והוציא העצם, ושאל שכרו לארי, אמר לו הארי לא די לך שלא אכלתיך כשהיתה ראשך בפי אלא אף תשאל עוד שרך. כך אמר אבימלך ליצחק עשינו עמך חסד גדול שלא נגענוך כי דרכנו להזיק כל הבא, (דב"ת)

רש"י

לֹא נִגְעֶנּוּךָ. כשאמרנו לך, לֹךְ מֵעַמֶּנּוּ (לעיל פסוק טז): אֲתָה. גם אמה (ס"א, עתה) עֲשֵׂה לָנו כְּמוֹ כֵּן:

חמישי

פסוק ל"י

וַיַּעַשׂ לָהֶם מִשְׁתָּה..... ועשה (יצחק) להם סעודה (לקיום האהבה ביניהם)

וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׂתּוּ..... ואכלו ושתו (ביחד, ולנו שם בלילה, רלב"ג)

פסוק ל"א

וַיִּשְׂכְּמוּ בַּבֶּקֶר..... והקדימו לקום בבוקר

וַיִּשְׁבְּעוּ אִישׁ לְאָחִיו..... ונשבעו אחד לשני (שלא ילחמו אחד בשני)

אמרו אנו יודעים שעתיד הקב"ה ליתן לזרעך את כל הארצות האלה, כרת עמנו ברית שבועה שאין לישראל יורשין את ארץ פלשתים,

מה עשה יצחק כרת אמה ממתג החמור (הוא מרדע של עץ) שהיה רוכב עליו ונתן לו לאות ברית שבועה

וכשמלך דוד רצה לבא בארץ פלשתים ולא היה יכול מפני אות ברית שבועת יצחק שנאמר וַיִּקַּח דָּוִד אֶת מִתְּג הָאֲמָה מִיַּד פְּלִשְׁתִּים (ש"ב ה, א), ויכנעו פלשתים ולא יכלו עוד (פדר"א פל"ו)

וַיִּשְׁלַחֶם יִצְחָק..... ויצחק ליווה אותם (תיב"ע)

וַיֵּלְכוּ מֵאֵתוֹ בְּשָׁלוֹם..... והלכו ממנו בשלום

פסוק ל"ב

וַיְהִי בַיּוֹם הַהוּא..... ביום ההוא (ביום הברית בלכתם ממנו) היה כך

וַיָּבֹאוּ עֲבָדֵי יִצְחָק..... באו עבדיו של יצחק (ליצחק)

וַיִּגְדּוּ לוֹ..... וספרו לו

עַל אֲדוֹת הַבְּאֵר..... על אודות הבאר

אֲשֶׁר תִּפְרוּ..... אשר הפרו (עוד קודם ביאת אבימלך, בפסוק כ"ה)

וַיֹּאמְרוּ לוֹ מִצָּאֲנוּ מַיִם

ואמרו לו מצאנו מים

פסוק ל"ג

וַיִּקְרָא אֹתָהּ שִׁבְעָה..... וקרא יצחק את הבאר ההיא 'שבעה'

על שם הברית, (שנשבעו שניהם לקיימו)

עַל בֶּן שֵׁם הָעֵיר..... לכן שם העיר (שבה הבאר)

בְּאֵר שִׁבְעָה..... באר שבע

עַד הַיּוֹם הַזֶּה..... עד היום הזה

אין זה באר שבע של אברהם, כי שני באר שבע היו כדכתיב (מלכים א' יט,

ג) ויבוא באר שבע אשר ליהודא, (רשב"ם)

רש"י

שִׁבְעָה. על שם הנרימ:

פרשה ד

נישואי עשו

(פסוקים לד-לה)

פסוק ל"ד

וַיְהִי עֵשׂו בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה

עשו היה בן ארבעים שנה

עשו היה נמשל לחזיר שנאמר (תהלים פ, יד.) יִכְרַסְמֶנָּה חֲזִיר מִיַּעַר, החזיר הזה

כשהוא שוכב פושט טלפיו לומר ראו שאני טהור

כך אלו גוזלים וחומסים ומראים עצמם כשרים

כל ארבעים שנה היה עשו צד נשים מתחת יד בעליהן ומענה אותם, כשהיה

בן ארבעים אמר אבא בן ארבעים שנה נשא אשה אף אני כן

וַיִּקַּח אִשָּׁה..... ונשא אשה (עוד ב' נשים)

אֶת יְהוֹדִית..... א. את יהודית

בַּת בְּאֵרֵי הַחַתָּי.....בתו של בארי מבני חת

וְאֵת בְּשָׂמֹת.....ב. את בשמת

בַּת אֵילָן הַחַתָּי.....בתו של אלון מבני חת

רש"י

בְּן אֲרָבָעִים שָׁנָה. עשו היה נמשל לחזיר שנאמר
(תהלים פ) יִצְקֶמְנָה יָזִיר מִיָּעַר
החזיר הזה כשהוא שוכב פושט טלפיו לומר
לאו שאני טהור
כך אלו גזילים וחומסים ומראים עצמם כשרים
כל ארבעים שנה היה עשו כד נשים ממחמת יד
צעליהן ומענה אותם כשהיה בן ארבעים אמר
אצא בן ארבעים שנה נשא אשה אף אני כן:

פסוק ל"ה

וַתִּהְיֶינָּה מֵרַת רוּחַ.....והן היו (כל אחת מהן, ראב"ע) עֲצָבוֹן רוּחַ

כל מעשיהן היו להכעיס ולעצבון

לִיצְחָק וּלְרַבֵּקָה.....ליצחק ולרבקה (שהיו עובדות אלילים)

ליצחק תחלה כדברי רבותינו לפי שרבקה היתה בת כומרים לא הזיק
לה ע"ז כמו ליצחק בן קדושים, (חזקוני)

רש"י

מֵרַת רוּחַ. לָשׁוֹן (המראות רוח, כמו) מְמַמֵּס הַיִּתָּס (דברים ט, כד), כל מעשיהן היו (להכעיסו) לַעֲצָבוֹן:

לִיצְחָק וּלְרַבֵּקָה. שהיו עוזדות עזומה כוכבים:

רצון יצחק לברך את עשו

קאפיטל כ"ז
פסוק א'

וַיְהִי כִּי יָקָן יִצְחָק.....והיה כשהזקין יצחק (בן קכ"ג שנה)

וַתִּבְהַיְתֵי עֵינָיו מֵרְאֵת.....ונחלשו עיניו מלראות

א. מחמת קטורת של עבודה זרה של נשי עשו

ולא עיני רבקה לפי שהיתה למודה בבית אביה בעשן ע"ז, (חזקוני)

ב. בשעת עקידה ירדו על עיניו דמעות מלאכי השרת ונפלו על עיניו

ג. כדי שיטול יעקב הברכות

וַיִּקְרָא אֶת עֵשָׂו.....קרא את עשו

ולא אמר 'אל עשו' כי לא היה רואהו, אלא קרא את שמו, (אוהה"ק)

בְּנוֹ הַגִּדְלוֹ.....(שהיה) בנו הגדול

וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי בְנֵי..... ואמר אליו, בני

וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי הַגִּבִּי..... השיב לו (עשו), הרי אני מוכן

רש"י

וַתִּבְהַיֵּן. צעקן של אלו (שהיו מעשנות ומקטירות לעבודת כוכבים)

מלאכי השרת והיו צוכים וירדו למעומתיהם ונפלו על עיניו לפיכך כהו עיניו.

דבר אחר. כשנעקד על גזי המזבח והיה אזוי רוצה לשמטו, נאותה שעה נפתחו השמים ואלו

דבר אחר. כדי שטול יעקב את הזכרות

פסוק ב'

וַיֹּאמֶר..... אמר (יצחק),

הֲנֵה נָא זְקַנְתִּי..... עכשיו הרי אני זקן (בו קכ"ג שנה)

לֹא יִדְעָתִי יוֹם מוֹתִי..... אין אני יודע (באיזה) יום שאמות

וזה היה (בתוך) חמש שנים לפני פרק אמו שמתה בת קכ"ז שנה, שמא אמות לפרק אמי, או שמא לפרק אבא (שאברהם מת בן קע"ה שנה)

כי אמנם הברכה תחול יותר בהיות המברך סמוך למיתה כענין ביעקב ובמשה, כי אז הנפש יותר נבדלת מן החומר, (ספורנו)

רש"י

לֹא יִדְעָתִי יוֹם מוֹתִי. אמר רבי יהושע בן קרח, אם מגיע אדם לפרק אבותיו, ידאג חמש שנים לפניו וחמש לאחר כן, ויחמק היה בן קכ"ג (כי יעקב בן ס"ג כשנתברך דוק ברש"י

סוף הסדר) אמר, שמא לפרק אמי אני מגיע והיא צת קכ"ז ממה והריני בן ה' שנים סמוך לפרקה לפיכך לא ידעתי יום מותי, שמא לפרק אמי שמא לפרק אבא:

פסוק ג'

וְעַתָּה..... ועכשיו

שָׂא נָא כְּלִיךָ..... השחיו את הכלים שלך (כלל, והפרט תְּלִיךָ וְקִשְׁתְּךָ, ראב"ע)

שָׂא נָא לשון השחזה. חדד סכינך ושחוט יפה שלא תאכילני נבלה

תְּלִיךָ..... א. הרב שלך (שדרך לתלותה)

וְקִשְׁתְּךָ..... ב. והקשת שלך (שאפשר לשחוט בו עוף כשהוא פורח, משכ"ל)

וַיֵּצֵא הַשְּׂדֵה..... וצא לשדה

וַיִּצְוֶה לִי צִיד..... וצוד לי, דבר הטעון צידה (היינו הפקר, ולא מן הגזל)

וַיִּצְוֶה, ה"א יתירה הזהירו על חמשה דברים, שהייה, דרסה, חלדה, הגרמה, עיקור, המעכבים את השחיטה, (חזקוני)

רש"י

תְּלִיךָ. מרצף, שדרך למלומה: חדד סכינך ושחוט יפה שלא תאכילני נבלה. שָׂא נָא. לשון השחזה, כמותה ששנינו (ביצה כח.) אין משמיעין את הסכין אלל משיאה על גזי מרצמה,

וַיִּצְוֶה לִי. מן ההפקר ולא מן הגזל:

פסוק ד'

וְעָשָׂה לִי מִטְעָמִים.....והתקן לי (מן הציד) מאכלים מוטעמים

שיהא התבשיל מוטעם ומתובל במיני תבלין טובים, (רד"ק)

כַּאֲשֶׁר אָהַבְתִּי.....כמו שאני אוהב

רצה במטעמים, כדי שיתעסק בכבוד אב, ובזה תחול עליו הברכה,

(ספורנו)

וְהָבִיָּאָה לִי וְאֶבְלָה.....והביא אותם לי, ואוכל מזה

כדי שתהיה נפשו שמחה ומתענגת, כי בהתחזק כוחות הגוף יתעוררו

כוחות הנפש ותחול עליו רוח הקודש, ומטעם הזה יזכיר הנפש בכל

פעם ופעם עם הברכה, בעבור תברכך נפשי, (רבינו בחיי)

בְּעֵבֹר תִּבְרַכְךָ נַפְשִׁי כְּדֵי שֶׁנַּפְשִׁי תִּבְרַךְ אוֹתְךָ

בְּטָרֵם אָמוֹת.....קודם שאמות

אמר לו, בני הלילה הזה פסח הוא, עליונים אומרים שירה, ואוצרות

טללים נפתחים, והברכה חלה מפני המברכים, (פרד"א פ"ב, חזקוני)

פסוק ה'

וְרִבְקָה שֹׁמֵעַת.....ורבקה היתה שומעת (ברוח הקודש, תיב"ע)

בְּדַבַּר יִצְחָק.....כשדיבר יצחק

אֶל עֵשָׂו בְּנֹו.....אל עשו בנו (כדלעיל),

וַיִּלֶךְ עֵשָׂו הַשָּׂדֶה.....והלך עשו אל השדה

לְצוּד צִיד לְהָבִיא.....לצוד ציד, ולהביא (מכל מקום)

אם לא ימצא ציד יביא מן הגזל

רש"י

לְצוּד צִיד לְהָבִיא. מהו לְהָבִיא, אִם לֹא יִמָּצֵא צִיד יִבְיֵא מִן הַגּוֹזֵל:

רבקה מצוה ליעקב להביא גדיי עזים

פסוק ו'

וְרִבְקָה אָמְרָה.....ורבקה סיפרה

אֶל יַעֲקֹב בְּנֵה לְאִמֹר...אל יעקב בנה, לומר בן (כדלהלן)

הִנֵּה שֹׁמֵעֵתִי.....הנה שמעתי

לאמר הנה, פירוש אמרה לו כי באותה שעה סמוך שמעה ויש זמן,

(אוהה"ק)

אֶת אָבִיךָ מְדַבֵּר.....(איך) שאביך (יצחק) מדבר

אֶל עֵשָׂו אָחִיךָ לְאִמֹר אל עשו אחיך, לומר בן (כדלהלן)

פסוק ז'

הַבִּיטָה לִי צִיד.....הִבֵּא לִי דִבְרַי צִיד (חיה טובה)

וְעִשָּׂה לִי מִטְעָמִים.....והתקן לי מאכלים מוטעמים

וְאִכְלָה.....ואני אוכל (מהם)

וְאֶבְרַכְכָּה לְפָנַי ד'......ואני אברך אותך, ברשותו של השי"ת (שיסכים על ידי)

לְפָנַי מוֹתֵי.....קודם מותי

אמרה לו אמו הברכה לפני ד' תהיה ברוח הקודש, ואם יתברך בה עשו
 אחיך, תתקיים בו ובזרעו לעולם, ואין לך עמידה לפניו, (רמב"ן)

❧ רש"י ❧

לְפָנַי ד'. זרשומ, שיסכים על ידי:

פסוק ח'

וְעַתָּה בְּנֵי.....ועכשיו בני

וְעַתָּה. פירוש באותה שעה ימהר להביא מן המוכן, (אוהה"ק)

שְׁמַע בְּקוּלִי.....שמע בקולי

לְאֲשֶׁר אֲנִי מְצִיחָה.....לדברים אשר אני מצוה

אֶתְךָ.....אותך (לעשות)

הגם שיש כגניבת דעת, עם כל זה יש לך לשמוע,

א. מצות כיבוד אב ואם, שהוא מצות עשה,

ב. גם היא נביאה ויצטדק נביא באומרו לעבור על מצוה ממצות התורה

לפי שעה, (אוהה"ק)

פסוק ט'

לֵךְ נָא אֶל הַצֹּאֵן.....לך עתה אל הצאן (שהיה להם, רד"ק)

וְקַח לִי מִשָּׂם.....ותקח משם את שלי ('לִי', משלי)

והם משלי ואינם גזל, שכך כתב לה יצחק בכתובתה, ליטול שני גדיי עזים

בכל יום

והיתה מוקרת אותם ועושה צרכיה במעות, אבל כאן כתיב וְאֶעֱשֶׂה אֶתֶם

מִטְעָמִים, (נח"י)

שְׁנֵי גְדֵי עֲזִים טָבִים.....שני גדיי עזים, טובים (שמנים, תיב"ע)

אחד הקריב לפסחו, והאחד עשה מטעמים, (קרובן חגיגה, תיב"ע)

שהפסח נאכל על השובע, (פדר"א)

וְאֶעֱשֶׂה אֶתֶם.....ואני אעשה אותם

מִטְעָמִים לְאֹבִיד.....מאכלים מוטעמים לאביד

כְּאִשֶּׁר אָהֵב..... כמו שאוהב (כי טעם הגדי כטעם הצבי (הניצוד בשדה)

רש"י

יָקַח לִי. משלי הם ואינם גזל, שָׁךְ כְּתַב לָהּ שֶׁל יִצְחָק
 יִצְחָק צְמֻחָתָהּ לִטְוֹל שְׁנֵי גֵדֵי עֲזִים צָלַל יוֹס, אֲלֹא פָסַח הִיּהּ הַאֲחֵד הַקְרִיב לַפְסָחוֹ וְהַאֲחֵד
 צְרָאשִׁית רַבָּה (סוה, יד): עֲשָׂה מְטַעֲמִים. צִפְרָקִי דְרַצִּי אֲלֵי עֲזוֹר (פרק לב):
 שְׁנֵי גְדֵי עֲזִים. וְכִי שְׁנֵי גֵדֵי עֲזִים הִיּהּ מֵאֲכָלוֹ כְּאִשֶּׁר אָהֵב. כִּי טַעַם הַגְּדִי, כְּטַעַם הַצִּבִּי:

פסוק י'

וְהִבֵּאתָ לְאָבִיךָ..... ותביא אותם לאביך

וְאָכַל..... ויאכל מהם

בְּעֵבֶר אֲשֶׁר יְבָרְכֶךָ..... בשביל שיברך אותך

לִפְנֵי מוֹתוֹ..... קודם מותו

ויכוח יעקב עם אמו

פסוק י"א

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב..... אמר יעקב

אֵל רַבֵּקָה אִמּוֹ..... לרבקה אמו

הֵן עָשׂוֹ אָחִי..... הרי עשו אחי

אִישׁ שָׁעַר..... הוא בעל שער

כי כולו מכוסה בשער אפילו ידיו וצואריו, (רד"ק)

וְאָנֹכִי אִישׁ חֶלֶק..... ואנכי איש חלק (בלא שער)

רש"י

אִישׁ שָׁעַר. צַעַל שַׁעַר:

פסוק י"ב

אוֹלֵי יַמִּשְׁנֵי אָבִי..... שמא ימשש אותי אבי

לנשקני או לשום ידו על פני כדרך חיבת האב על בנו, וימצא במישוש
 שאני חלק,

ואני תמה, איך לא פחד מהיכר הקול, וכל בני אדם נכרים בקולם, אולי
 היו האחים האלה דומים בקולם, ולכך אמרו (ב"ר סוה יט) כי הקול קול
 יעקב דבריו, שמדבר בלשון רכה ומזכיר שם שמים, (רמב"ן)

וְהָיִיתִי בְּעֵינָיו..... ואני יהא בעיניו

בְּמַתְעָתַעַ..... כאיש שמתעה אחר (אָפ־נְאָרְעַר)

וְהִבֵּאתִי עָלַי קָלְלָה..... וְאֵבִיא עָלַי קָלְלָה (שהרי יקלל אותי בשביל הרמאות)

וְלֹא בִרְכָה..... וְלֹא בִרְכָה (ולכן איני יכול ללכת)

רש"י

מִשְׁנֵי. כְּמוֹ מְנַשֵּׁט צְנֻקִים (דברים כח, כט):

פסוק י"ג

וְתֹאמַר לוֹ אִמּוֹ..... אִמְרָה לוֹ אִמּוֹ

עָלַי קָלְלָתְךָ בְּנִי..... (אני לוקחת) עָלַי, הַקָּלְלָה שְׁלֹךְ, בְּנִי (כי אני גרמתי לך, רד"ק)

עלי נאמר בנבואה שלא יבוא עליך קללה, (אונקלוס)

אֵךְ שָׁמַע בְּקוֹלִי..... רַק שָׁמַע בְּקוֹלִי

וְלֹךְ קָח לִי..... וְלֹךְ וְקַח לִי (בשבילי הב' גדיים)

הכנת המטעמים והמלבושים ליעקב

פסוק י"ד

וַיֵּלֶךְ..... הֵלֶךְ יַעֲקֹב (למקום הצאן)

וַיִּקַּח וַיָּבֵא לְאִמּוֹ..... וְלִקַּח (ב' גדיים) וְהֵבִיאֵם לְאִמּוֹ

הלך אנוס כפוף ובוכה ומתפלל שלא יבוש, ורוח הקודש אומר לא עָתָה

בֹּשׁ יַעֲקֹב, (מד"ר)

דכתיב ג' פעמים אות 'ווא"ו' וַיֵּלֶךְ וַיִּקַּח וַיָּבֵא, (מפרשים)

וַתַּעַשׂ אִמּוֹ מִטְּעָמִים..... וְאִמּוֹ עָשָׂתָה מֵאֲכָלִים מִטְּעָמִים

כַּאֲשֶׁר אָהֵב אָבִיו..... כְּמוֹ שֶׁאוֹהֵב אָבִיו

פסוק ט"ו

וַתִּקַּח רַבֶּקָּה..... וְרַבֶּקָּה לִקְחָהּ

אֶת בְּגָדֵי עֵשָׂו..... אֶת הַבְּגָדִים שֶׁל עֵשָׂו

בְּנֵה הַגְּדֹל..... בְּנֵה הַגְּדוֹל

הַחֲמֹרֹת..... אוֹפֵן א. הַנְּקִיִּים (שהם נחמדים לעינים, ב"ב)

אוֹפֵן ב. שֶׁחָמַד אוֹתוֹ מִנְּמֹרֹד

עשו ראה את הכתונת שעשה הקב"ה לאדם וחווה על נמרו, וחמד

אותה בלבו, והרגו ולקח אותה ממנו, (פרד"א פכ"ד)

שהיתה בהם מעלה וסגולה מיוחדת, (משכ"ל)

אֲשֶׁר אֶתָּה בְּבֵית..... אֲשֶׁר עִמָּה בְּבֵית

שעשו הפקידן אצל אמו, אבל לא אצל נשיו, שהיה חושדן

וּתְלִיֵּשׁ.....והלבישה בהן

אֶת יַעֲקֹב בְּנֵה הַקָּטָן...את יעקב בנה הקטן

שעשתה את המלבושים כמדתו, (אוהה"ק)

רצתה לבחון נבואתה בבגדיו של עשו, לפי שעשו היה יותר ארוך מיעקב והכל היו אומרים זה גדול מזה ולזה קראוהו עשו שהיה גדול ועשוי, והלבישה בגדיו של עשו ליעקב, לראות אם יבואו כמדתו של יעקב, וכשראתה שבא למדתו אז נתאמת נבואתה, מיד ותתן את המטעמים, (ש"ך עה"ת)

רש"י

הַחֲמֵדֶת. הנקימה, כמרגומו לְקַיֵּמָא, וְאֶשֶׁר אֶתָּה בְּבֵית. והלא כמה נשים היו לו והוא דבר אחר. שממד אותן מן נמרוד: מפקיד אלל אמו, אלל שהיה בקי במעשיהן ומושדן:

פסוק ט"ז

וְאֵת עֵרַת.....ואת עורות

גְּדֵי הָעֵינִים.....(של) הגדיי עיזים (שנשחטו)

הַלְּבִישָׁה עַל יָדָיו.....הלבישה על ידיו (של יעקב)

וְעַל חֶלְקֵת צִנְאָרָיו.....ועל מקום החלק (בלי שער) בצוארו

דרך המקרא לכתוב צִנְאָרָיו לשון רבים, (רש"י מגילה ז:)

פסוק י"ח

וְהִתֵּן.....ונתנה

אֶת הַמִּטְעָמִים.....המאכלים המוטעמים

וְאֵת הַלֶּחֶם.....ואת הלחם

אֲשֶׁר עָשָׂתָה.....אשר הכינה

בֵּיד יַעֲקֹב בְּנֵה.....בידו של יעקב בנה (שיביאם אל יצחק אביו)

יעקב נכנס לאביו עם המטעמים

פסוק י"ח

וַיָּבֵא אֶל אָבִיו.....ובא (יעקב) אל (החדר של) אביו

וַיֹּאמֶר אָבִי.....ואמר לו, אבי (כי אביו לא היה רואה אותו, רד"ק)

לשון צניעות, קרא לו תחילה ואחר כך דיבר עמו, כדרך שהשכינה קראה לאברהם שנאמר וַיִּקְרָא מְלֶאכֶד' ואחר כך וַיֹּאמֶר בִּי נִשְׁבַּעְתִּי, (מדרש אגדה)

וַיֹּאמֶר הֲנִנִּי.....אמר (יצחק), הרי אני

כִּי אֶתָּה בְּנִי.....(ושואלו) בני מי אתה (עשו או יעקב)

פסוק י"ט

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב..... אָמַר יַעֲקֹב

אֵל אָבוֹי..... לְאָבוֹי

אָנֹכִי..... א. אֲנִי הוּא (המביא לך)

עָשׂוּ בְּכַרְךָ..... ב. וְעָשׂוּ (הוא) בְּכוֹרְךָ

עָשִׂיתִי..... ג. עָשִׂיתִי (כמה דברים)

כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵלָי..... כְּמוֹ שְׁדִיבַרְתָּ אֵלָי

קוֹם נָא שָׁבָה..... ד. (בבקשה) קוֹם (משכיבתך, כי היה שוכב, רד"ק) וּשְׁבָה (אצל השלחן)

וְאָכַלְתָּ מִצֵּידִי..... וְאָכַל מִצֵּידִי (היינו ממזוני)

ועיין ברבינו בחיי שהוא כענין שכתוב (יהושע ט') ויקחו האנשים מצידם,
שפירשו ממזונם

בְּעֵבוֹר תִּבְרַכְנִי..... כְּדֵי שֶׁתְּבַרַךְ אֹתִי

נִפְשְׁךָ..... נִפְשְׁךָ

רש"י

אָנֹכִי עָשׂוּ בְּכַרְךָ. אָנֹכִי הַמְצִיא לְךָ, וְעָשׂוּ הוּא צִנְיָנְךָ: עָשִׂיתִי. כְּמֵה דְנָרִים כַּאֲשֶׁר דְּפָלַט אֱלֹהֵי:
שָׁבָה. לְשׁוֹן מִיִּסַּב עַל הַשְּׁלַחַן, לִכְךָ מִמּוֹרֶגֶם אֶסְתָּמֶר:

פסוק כ'

וַיֹּאמֶר יַצְחָק אֶל בְּנוֹ..... אָמַר יַצְחָק אֶל בְּנוֹ

מַה זֶה..... מַה זֶה (גרם לך)

מִחֵרֶת לְמִצְאָה בְּנֵי..... שְׁמִיחַת לְמִצְוָה (ציד), בְּנֵי

וַיֹּאמֶר..... אָמַר (יעקב)

כִּי הִקְרָה..... מִפְּנֵי שֶׁהִזְמִין

ד' אֶלְקִיךָ לְפָנָי..... הַשִּׁי"ת אֶלְקִיךָ (בשבילך) לְפָנָי

רבי יוחנן וריש לקיש חד מנהון אמר אם לקורבנך המציא לך הקדוש
ברוך הוא שנאמר וַיִּשָּׂא אֶבְרָהִם אֶת עֵינָיו וַיִּרְא וַהֲגִה אֵיל, למאכלך על
אחת כמה וכמה,

וחד אמר אם לזווגך המציא לך דכתיב הקרה נא לפני היום וכתוב וַיִּרְא
וַהֲגִה גְּמִלִים בְּאֵיִם, למאכלך על אחת כמה וכמה, (מד"ר)

חִקִּירַת יַצְחָק אִם הוּא עָשׂוּ אוּ יַעֲקֹב

פסוק כ"א

וַיֹּאמֶר יַצְחָק..... אָמַר יַצְחָק

אֵל יַעֲקֹב.....לִיעֲקֹב

אמר יצחק בלבו, אין דרך עשו להיות שם שמים שגור בפיו, וזה אמר כי הקרה ה' אלהיך

אולי היה חושב בלבו כי בעבור היותו איש שדה ולבו על הצידי, איננו מזכיר שם שמים מפחדו שלא יזכרנו במקום שאינו טהור ומבלי כוונה, ונחשב לו זה בעיני אביו ליראת שמים, (רמב"ן)

נָשָׂה נָא.....הַתְּקַרֵּב עִבְשִׁיו (אצלי)

וְאַמְשֶׁךְ בְּנִי.....כְּדֵי שְׂאֲמֹשֶׁשׁ אוֹתְךָ, בְּנִי

הַאֲתָה זֶה בְּנִי עֲשׂוֹ.....(כדי להכיר) הֲאִם אַתָּה בְּנִי עֲשׂוֹ

אִם לֹא.....אוֹ לֹא

רש"י

נָשָׂה נָא וְאַמְשֶׁךְ. אמר יצחק בלבו, אין דרך עשו להיות שם שמים שגור בפיו וזה אמר פי הקרה ה' אֶלְעִיךָ (פסוק ט):

פסוק כ"ב

וַיִּנָּשׂ יַעֲקֹב.....וַיַּעֲקֹב הַתְּקַרֵּב עִבְשִׁיו

אֵל יַצְחָק אָבִיו.....אֵל יַצְחָק אָבִיו

וַיִּמְשָׁהוּ.....וּמִיִּשָׁשׁ אוֹתוֹ (והרגיש שהוא שעיר)

וַיֹּאמֶר הַקּוֹל.....אָמַר (יצחק), הַקּוֹל (אופן הדיבור)

קוֹל יַעֲקֹב.....הוּא קוֹלוֹ שֶׁל יַעֲקֹב (שמדבר לשון תחנונים, קום נא)

וְהַיָּדַיִם יָדַי עֲשׂוֹ.....וְהַיָּדַיִם (הם) יָדַי עֲשׂוֹ (שעירות)

רש"י

קוֹל יַעֲקֹב. שמדבר בלשון תחנונים, קום נא (לעיל פסוק יט), אצל עשו בלשון קנטוריא דבר, יָקַם אָנֹכִי (להלן פסוק לא):

פסוק כ"ג

וְלֹא הִבִּירוֹ.....וַיַּצְחָק לֹא הִכִּיר אוֹתוֹ (שהוא יעקב)

כִּי הָיוּ יָדָיו.....מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ יָדָיו

כַּיָּדַי עֲשׂוֹ אָחִיו.....כִּמוֹ יָדָיו שֶׁל עֲשׂוֹ

שְׁעֵרֶת.....שְׁעֵרֶת

דחה שמיעת קול מלפני חוש ההרגש כי הקול יכול להשתנות, או לצד משמיע, או לצד שומע, מה שאין כאן הרגשת שערות הידים הוא סימן מובהק, (אוחה"ק)

וַיְבָרְכֵהוּ..... **וּבִירַךְ אוֹתוֹ** (על שחושדו שהיה ראוי לקללה, ספורנו)

פסוק כ"ד

וַיֹּאמֶר..... **וַאֲמַר יִצְחָק**

אַתָּה זֶה בְּנִי עֲשׂו..... (להצדיק דברי יעקב) **אַתָּה זֶה בְּנִי עֲשׂו** (אוחה"ק)

וַיֹּאמֶר אָנִי..... **הַשֵּׁיב** (יעקב), **אָנִי** (ולא אמר אני עשו)

רש"י

וַיֹּאמֶר אָנִי. לא אמר אני עשו אלא אָנִי:

פסוק כ"ה

וַיֹּאמֶר..... **אֲמַר יִצְחָק** (ליעקב)

הַנְּשָׂה לִי..... **קָרַב אֵלַי** (את המטעמים)

וְאֶבְלָה מִצֵּיד בְּנִי..... **וְאֲנִי אוֹכֵל מִן הַצֵּיד שֶׁל בְּנִי**

לְמַעַן תִּבְרַכְךָ נַפְשִׁי..... **כְּדֵי שֶׁתִּבְרַךְ אוֹתְךָ נַפְשִׁי**

וַיִּנְשֵׂא לוֹ וַיֹּאכֵל..... **וּקִירַב לוֹ** (המטעמים) **וְאָכַל**

וַיָּבֵא לוֹ יַיִן..... **וְהֵבִיא לוֹ יַיִן** (מיכאל הביא לו יין מגן עדן, דוב"ת)

לשמח לבו שיברכהו בלב טוב, (רד"ק)

וַיֵּשֶׁת..... **וַיִּשְׁתָּה** (יצחק)

ואי אתה מוצא יין של טובה וברכה אלא זה ושל אברהם שנאמר ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין, גם זה כיון ששתה ברכו, (דוב"ת)

פסוק כ"ו

וַיֹּאמֶר אֱלֹוֹ..... **אֲמַר לוֹ**

יִצְחָק אָבִיו..... **יִצְחָק אָבִיו**

נְשָׂה נָא..... **הַתִּקְרַב עִבְשִׂיו אֵלַי**

וַשְׁקָה לִי בְּנִי..... **וּנְשׂוֹק לִי, בְּנִי** (קודם אברך אותך)

היה עדיין לבו נוקפו, אמר שני סימנים יש לי בזה, אחד הקול דומה ליעקב, ואחד הידים שדומים לעשו, אבדוק אותו בסימן השלישי, כי ריחו של עשו כריח שדה, ושל יעקב אינו כריח שדה, אשוק אותו, אם ריחו כשדה זהו עשו, ואם לאו זה יעקב, כי אלך אחר רוב סימנים, הריח ריח בגדים אז אמר זה עשו וברכו, (בכור שור)

פסוק כ"ז

וַיִּנְשֵׂא וַיִּשְׁק לוֹ..... **הַתִּקְרַב** (יעקב) **אֵלָיו וּנְשָׂק אוֹתוֹ**

וַיִּרַח אֶת רִיחַ בְּגָדָיו..... **וְהֵרִיחַ** (יצחק) **אֶת הַרִיחַ שֶׁל בְּגָדָיו**

וַיְבָרְכֵהוּ..... וּבִירְכּוּ

מסר לו מפתח הברכות שהיו ברשותו, שהקב"ה נתנו לאברהם, ואברהם ליצחק, ועתה מסרם ליצחק ליעקב, (אוהה"ק)

וַיֹּאמֶר רְאֵה..... וְאָמַר (יצחק ליעקב) רֵאָה (והתבונן)

רֵיחַ בְּנֵי..... הָרִיחַ (הזה של) בְּנֵי

בְּרִיחַ שְׂדֵה..... (הוא) כְּמוֹ רִיחַ הַשְּׂדֵה

אֲשֶׁר בְּרַכּוֹ ד'..... אֲשֶׁר בִּירַח אֹתוֹ הַשִּׁי"ת (שנתן בו ריח טוב, וזהו שדה תפוחים)

והלא אין ריח רע יותר משטף העזים, אלא מלמד שנכנסה עמו ריח גן עדן

ששי

רש"י

וַיְרַח וּגו'. והלא אין ריח רע יותר משטף בְּרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בְּרַכּוֹ ד'. שנתן בו ריח טוב, והוא שדה תפוחים, כך לרשו כְּזוּמֵינוּ זְכוּנוֹס

לְכַרְכָּה (תענית כט:):

חַלָּה מִלְמַד שֶׁנִּכְנְסָה עִמּוֹ רִיחַ גֵּן עֵדֶן:

יעקב מתברך בעשרה ברכות

פסוק כ"ח

וַיִּתֵּן לְדָ

..... אֹפֶן א. יִתֵּן לְךָ וַיַּחְזֹר וַיִּתֵּן (השי"ת, כל ימיד על אדמתך)

כל מה שיתן לו ברכה, עוד יחזור ויתן אותו ברכה יותר, שכן ברכתו של יעקב בלי מצרים, (גו"א)

אֹפֶן ב. (שנתן לו הקב"ה בְּרִיחַ שְׂדֵה) וְעוֹד יִתֵּן לְךָ מִטֵּל הַשָּׁמַיִם

הָאֱלֹקִים..... בְּדִין (אם ראוי לך יתן לך, ואם לאו לא יתן לך)

גם מדת הדין האלקים תסכים על נתינה זו, (אוהה"ק)

אבל לעשו אמר, מִשְׁמַנֵי הָאָרֶץ יִהְיֶה מוֹשָׁבֶךָ, בין צדיק בין רשע יתן לך, וממנו למד שלמה, כשעשה הבית סידר תפלתו, ישראל שהוא בעל אמונה ומצדיק עליו הדין לא יקרא עליך תגר,

מִטֵּל הַשָּׁמַיִם..... א. מִטֵּל (היורד) מִן הַשָּׁמַיִם

וּמִשְׁמַנֵי הָאָרֶץ..... ב. מִפִּירוֹת שִׁמְנִים (הגדלים) בָּאָרֶץ

היינו ארץ ישראל שהיא השמנה בכל הארצות, (רמב"ן)

וְרֵב דָּגָן..... ג. וְהִרְבֵּה דָגָן (תבואה)

וְתִירֵשׁ..... ד. (ורוב) יַיִן

שתוכל לפרנס אחרים, על דרך הַקְּלִיטָה גוֹיִם רַבִּים וּגו', (ספורנו)

רש"י

וַיִּתֵּן לָךְ. יתן ויחזור ויתן, בראשית רבה (טו, ג).
 ולפי פשוטו מוסב לענין הראשון, קָאָה גַּיִם צָנִי
 שנתן לו הקדוש ברוך הוא פְּרִיִם שָׂדֶה וגו'
 (פסוק כז), ועוד יָתֵן לָךְ מִטַּל הַשָּׁמַיִם וגו':
 מִטַּל הַשָּׁמַיִם. כמשמעו

ומדרש אגדה. ומדרשי אגדה יש להרצה פנים.
 (דבר אחר, מהו הַקָּלְהִים, בדיון, אם ראוי לך
 יתן לך ואם לאו לא יתן לך,
 אבל לעשו אמר, מִשְׁמַנֵּי הַקָּרֶן יִהְיֶה מוֹשְׁבָנְךָ

פסוק כ"ט

יַעֲבֹדוּךָ עַמִּים..... ה. העמים יעבדו אותך

וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָךְ לְאֲמוּת..... ו. והמלכיות ישתחוו לך, (יכנעו תחתיד)

שגם המלכיות שלא יעבדוך, ישתחוו לך, שתהיה עליון למלכי ארץ,
(ספורנו)

יְהוָה גִּבּוֹר לְאֲחִיךָ..... ז. תהיה אדון על אחיך (הם בני עשו, רד"ק)

וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לָךְ..... ח. וישתחוו לך (יכנעו תחתיד)

בְּנֵי אֲמֹךְ..... בני אמוך (לפי שלא נשא אלא אשה אחת, אמר בני אמוך)

אֲרִיֶּךָ אֲרוּר..... ט. (כל אחד מן) המקללים אותך יהא מקולל

וּמְבַרְכֶיךָ בְּרוּךְ..... י. (וכל אחד מן) המברכים אותך יהא ברוך (רד"ק)

צדיקים תחילתן יסורין וסופן שלוח, ואוריהם קודמים למברכיהם, לפיכך
הקדים קללת אוריים לברכת מברכים

בעשרה ברכות נתברך, כנגד עשרת הדברות שעתידין בניו לקבל, (בעה"ט)

רש"י

בְּנֵי אֲמֹךְ. ויעקב אמר ליהודה צָנִי צָנִיךָ (להלן)
 מט, ח), לפי שהיו לו צנים מכמה אמהות, וכאן
 שלא נשא אלא אשה אחת אמר צָנִי אֲמֹנֶךָ:
 אֲרִיֶּךָ אֲרוּר וּמְבַרְכֶיךָ בְּרוּךְ. ובזלעט הוא
 אומר מְבַרְכֶיךָ צְרוּךְ וְאֲכָרֶיךָ אָרוּר (במדבר כד, ט),

הצדיקים תחילתם יסורים וסופן שלוח ואוריהם
 ומצעריהם קודמים למצרכיהם, לפיכך יחזק
 הקדים קללת אוריים לצרכת מצרכים,
 והרשעים תחלתן שלוח וסופן יסורין לפיכך
 זלעט הקדים ברכה לקללה:

ביאת עשו עם צידו

פסוק ל'

וַיְהִי..... והיה (הענין כד)

כַּאֲשֶׁר פָּלָה יַצְחָק..... כאשר גמר יצחק

לְבָרֵךְ אֶת יַעֲקֹב..... לברך את יעקב

וַיְהִי..... והיה (הענין)

אֵךְ יֵצֵא יֵצֵא יַעֲקֹב..... מיד כשיצא יעקב

מֵאֵת פָּנָיו..... מלפני

יַצְחָק אָבִיו..... יצחק אביו

וַעֲשׂוֹ אָחִיו בָּא..... (ותיכף) עשו אחיו בא (זה יוצא זה בא)

ויעקב שהיה בחדר (במקום חושך) ראה עשו נכנס שהיה במקום אורה, וטמן עצמו אחורי הדלת עד שראה עשו נכנס, ועשו לא ראהו, (דזב"ה) להגיד ניסים שנעשו ליעקב, בא הכתוב, שאילו הקדים עשו לבוא רגע אחד קודם לא נתברך יעקב, (רשב"ם)

מֵצִידוֹ..... מהיותו צד בשדה

כל אותו היום היה עשו צד צבאים וכפתן, ומלאך בא ומתירן, ועופות ומסכסכן ומלאך בא ומפריחן כדי שיבוא יעקב ויטול את הברכות, (מד"ר)

רש"י

יֵצֵא יֵצֵא. זה יולא חוה צא

פסוק ל"א

וַיַּעַשׂ גַּם הוּא..... ועשה (עשו) גם הוא (בדומה לאמו)

מִטְעָמִים..... מטעמים

השי"ת עיכב ממנו ציד טהור, ומצא כלב אחד והרגו ועשה מזה תבשילין, (תיב"ע)

וַיָּבֵא לְאָבִיו..... והביא לאביו

וַיֹּאמֶר לְאָבִיו..... ואמר לאביו

יָקָם אָבִי..... יקום אבי (לשון קנטריא (בדרך עזות, לשון ציווי ופקודה)

שהיה מנמנם אחר אכילתו, (חזקוני)

וַיֹּאכַל מֵצִיד בָּנָו..... ויאכל מהציד של בנו

בְּעֵבֶר..... כדי

תְּבַרְכֵנִי נַפְשְׁךָ..... שתברך אותי נפשך

פסוק ל"ב

וַיֹּאמֶר לוֹ יַצְחָק אָבִיו..... אמר לו יצחק אביו

מִי אָתָּה..... מי אתה

היה חושב שהוא יעקב, וידע שאכל מציד עשו וברך אותו, ועשה גם הוא מטעמים שיברך גם אותו, ולכן שאלו 'מִי אָתָּה', לדעת האמת, (רמב"ן)

וַיֹּאמֶר..... אָמַר (עשו)

אֲנִי בְנֵךְ בְּכֹרֶךְ עֲשׂוֹ. אֲנִי בֶן הַבְּכוֹר שֶׁלְךָ עֲשׂוֹ

תְּמִיחַת יִצְחָק

פסוק ל"ג

וַיִּחְרַד יִצְחָק..... אֹפֶן א. (כתרגומו) וַיִּצְחָק הִיָּה מֵתֵמָה

תִּרְדָּה גְדֹלָה..... תְּמִיחַ גְּדוֹלָה

עַד מְאֹד..... עַד מְאֹד

אֹפֶן ב. (מדרשו) וַיִּחְרַד יִצְחָק..... וַיִּצְחָק הִיָּה מִפְּחַד

תִּרְדָּה גְּדֹלָה עַד מְאֹד. פְּחַד גְּדוֹל עַד מְאֹד (ראה גיהנם פתוחה מתחתיו)

נודע לו שאין תוכו כבדו, (ב"ב)

וַיֹּאמֶר..... וַאֲמַר (יצחק)

מִי אֶפְיָא הוּא..... מִי הוּא, וְאִיָּה פַּה (היכן מקומו)

אִיָּה הַמְּקוֹם שְׂאוֹמֵר עֲלָיו פַּה מְקוֹמוֹ

הַצֵּד צֵיד..... (של האיש) הַצֵּד הַצֵּיד (אשר בה יכול לרמותי שאברכהו, רמב"ן)

וַיָּבֵא לִי..... וְהֵבִיא אוֹתוֹ לִי

וְאָכַל מִבֶּל..... וְאָכַלְתִּי מִבֶּל (מה שהביא)

מִכֹּל טַעֲמִים שֶׁבְּקִשְׁתִּי לְטַעוֹם טַעֲמַתִּי בּוֹ

בְּטָרָם תָּבוֹא..... (זוהי היא) עוֹד קוֹדֵם שְׂבָאָת

וְאֶבְרַכְהוּ..... וּבִרְכַתִּי אוֹתוֹ

גַּם..... גַּם (עתה שהנני יודע שאינו עשו, מכל מקום)

בְּרוּךְ יְהוָה..... יְהִיָּה בְּרוּךְ

שמיהו לעובדני, וגם ידע שבעצת רבקה עשה הכל והיא היתה מְבָרַת בו שראוי לברכות (רשב"ם)

שלא תאמר אילולי שרימה יעקב לאביו לא נטל את הברכות, לכך הסכים וברכו מדעתו

כי מאז שברך אותו ידע ברוח הקדש שחלה ברכתו עליו, (רמב"ן)

רש"י

ומדרשו. (ב"ר"ס, ב), לאה גיהנם פתומה מממיו:

וַיִּחְרַד. כַּתְּרֵגוֹמוֹ וְיָמָּה, לְשׁוֹן תְּמִיחַ.

מי אפוא. לשון לעזמו משמש עם כמה דברים, גם ברוך יהיה. שלא תאמר אילולי שרימה יעקב אפוא, איה פה, מי הוא ואיפה הוא הנל ניד: לאציו לא נטל את הזרכות, לכך הסכים וזרכו ואכל מבל. מכל טעמים שצקשמי לטעום טעמתי זו: מדעתו:

ויכוח עשו עם אביו

פסוק ל"ד

בְּשׂוֹעַ עֵשָׂו כאשר שמע עשו

אֶת דְּבָרֵי אָבִיו את דבריו של אביו (שכבר בירך את יעקב)

וַיִּצְעַק צעק (עשו)

צִעָקָה גְדֹלָה וּמְרָה צעקה גדולה ומרה

עַד מְאֹד עד מאוד

וַיֹּאמֶר לְאָבִיו ואמר לאביו

בְּרַנְנִי גַם אָנִי אָבִי ברך גם אותי, אבי (גם אני בנך כמוהו, רד"ק)

פסוק ל"ה

וַיֹּאמֶר אמר (יצחק לעשו)

בָּא אַחִיךָ בְּמִרְמָה אחיך בא בחכמה (שעשה ידיו שעירות, רד"ק)

וַיִּקַּח בְּרִכְתּוֹךָ ולקח את הברכה (שהיתה ראויה) לך (שאתה בכור, חזקוני)

רש"י

בְּמִרְמָה. נחכמה:

פסוק ל"ו

וַיֹּאמֶר אמר עשו

הֲבִי קָרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב. וכי (שמא) לכך קרא (הקורא את) שמו יעקב

על שם סופו שהוא עתיד לעקבני

וַיַּעֲקֹבֵנִי אופן א. לפי שבא אלי (במארב) בתהבולה

אופן ב. (תרגום) לפי שנתחכם לי (בא אלי בחכמה ובפקחות)

זֶה פַעֲמִים זה שני פעמים

אֶת בְּכִרְתִּי לְקַח א. את הבכורה שלי לקח ממני

וְהִנֵּה עֵתָה ב. והנה עכשיו

לְקַח בְּרִכְתּוֹךָ לקח הברכה שלי

תנחומא, למה חרד יצחק אמר שמא עון יש בי שברכתי קטן לפני גדול
ושניתי סדר היחס

התחיל עשו מצעק ויעקבני זה פעמים, אמר לו אביו מה עשה לך, אמר לו
את בכורתי לקח

אמר (יצחק) בכך הייתי מצר וחרד שמא עברתי על שורת הדין, עכשיו
לבכור ברכתי גם ברוך יהיה

וַיֹּאמֶר.....אמר עשו

הֲלֹא אֶצְלָתָהּ.....האם לא הפרשתי

לִי בְּרָכָה.....בשבילי ברכה אחת

אף על פי שחשבת לברכו בברכה העליונה, אין לחשוב שהיה בדעתך
שיה' לי הכל, וישאר אחי שולל וערום מכל ברכה, (ספורנו)

רש"י

הָבִי קָרָא שְׁמוֹ. לשון תימה הוא, כמו הָבִי אֶמֶי
אָפֶה (להלו כט, טו), שמא לך נקרא שמו יעקב
על שם סופו שהוא עמיד לעקבני.

תנחומא (ישו, כג) למה חרד יצחק (עיי' לעיל פסוק לג),

אמר שמא עון יש בי שברכתי קטן לפני גדול
ושניתי סדר היחס,

התחיל עשו מצעק ויעקבני זה פעמים, אמר לו

עכשיו לבכור ברכתי גם ברוך יהיה (שם):

וַיַּעֲקֹבֵנִי. כתרוממו וְקִמְנִי, ארצני, וְאָרְצָה (דברים
יט, יא) וכמו, ויש מתרגמין וְסַפְמִנִי, נתחכם לי:

אֶצְלָתָהּ. לשון הפרשה, כמו וַיִּאֲחֶזֶל (במדבר יא, כה)

פסוק ל"ז

וַיַּעַן יִצְחָק.....והשיב יצחק

וַיֹּאמֶר לְעֵשָׂו.....ואמר לעשו (מה תועלת לך אם אברכך)

הֲיֵן גְּבִיר שְׁמֹתָיו לְךָ.....הרי שמתי אותך שר עליך (ואתה תהא עבדו)

וְאֵת כָּל אָחָיו.....ואת כל אחיו (זרעו של עשו, רמב"ן)

נָתַתִּי לוֹ לְעֹבְדִים.....נתתי לו לעבדים (כאמרו, וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לָהּ בְּנֵי אִמְהָ, רמב"ן)

אם תקנה נכסים שלו הם, שהרי גְּבִיר שְׁמֹתָיו לְךָ, ומה שקנה עבד קנה רבו

וְדָגַן וְתִירֵשׁ סִמְכֹתָיו וַיִּזַּן הַשַּׁעֲנָתִי אוֹתוֹ

סִמְכֹתָיו לשון סעד ומשען, (רד"ק)

וּלְכָה אֶפֹּא.....ולך (עשו) היכן אחפש (למצוא במה לברך אותך)

וּלְכָה, כמו לך, (רש"י תהלים, פ, ג)

מָה אֶעֱשֶׂה בְּנִי.....(ולכן) מה אוכל לעשות לך בני (כלומר, כבר נתתי לו הכל)

רש"י

הן גְּבִיר. צרכה זו שציעית היא (לעיל פסוק כט) גְּבִיר שְׁמֵיךְ לְךָ, ומה שקנה עצד קנה רבו: והוא עושה אותה ראשונה, אלא אמר לו מה ולְבָה אַפּוּא מָה אַעֲשֶׂה. איה איפה אצקש מה מועלת לך בצרכה, אם תקנה נכסים שלו הם שהרי לעשות לך:

פסוק ל"ח

וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ אֵל אָבִיו... אמר עשו לאביו

הַבְּרָכָה אַחַת..... האם רק ברכה אחת (ה"א זו משמשת לשון תמיה)

הוא לך אָבִי..... יש לך, אבי (שאותה נטל יעקב ממני)

בְּרַכְנִי גַם אֲנִי אָבִי..... ברך גם אותי, אבי

וַיִּשָּׂא עֲשׂו קֶלֶוּ וַיִּבְרַךְ... ועשו הרים את קולו ובכה (בקול רם)

רש"י

הַבְּרָכָה אַחַת. ה"א זו משמשת לשון תמיה, כמו הַבְּרָכָה אַחַת (במדבר יג, יט), הַבְּרָכָה הַיָּחִידָה (שם פסוק כ), הַבְּרָכָה הַיָּחִידָה (שמואל-ב, ג, לג):

ברכת יצחק לעשו

פסוק ל"ט

וַיַּעַן יִצְחָק אָבִיו..... והשיב יצחק אביו (לעשו)

פירוש נתינת טעם למה חזר לברכו, לצד רחמי האב, כשבכה נכמרו רחמיו, (אוהה"ק)

וַיֹּאמֶר אֵלָיו..... ואמר לו

הִנֵּה..... הנה (בזאת אוכל לברך אותך)

מִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ..... (במקומות) השמנים בארץ

יְהִיָּה מִזֶּשֶׁבֶךְ..... יהא מקום מגורך (זו איטליא"ה של יון)

וּמִטַּל הַשָּׁמַיִם מִעַל..... ומטל השמים (תתברך) ממעל

כי לשניכם יספיק שיהיה משמני הארץ וטל השמים, (רמב"ן)

רש"י

מִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וּגו'. זו איטליא"ה של יון:

פסוק מ'

וְעַל חֲרַבְךָ תַחֲיָה..... ובחרבך תחיה

שיחיה במלחמותיו כי יצח ולא יפול בחרב אויב, ועל כן אמר רק וְעַל חֲרַבְךָ תַחֲיָה, (רמב"ן)

וְאֵת אָחִיךָ תַעֲבֹד..... (אבל) אֵת אַחִיךָ (יעקב) תַעֲבֹד

שלא תתגבר עליו, והוא יגבר עליך, (רמב"ן)

גם זו ברכה, כי טוב שיעבוד את אחיו משיעבוד אחרים, (רד"ק)

וְהָיָה כַּאֲשֶׁר תִּרְיֶד..... ויהא כאשר תצטער (ת'ריד', לשון צער)

כלומר כשיעברו ישראל על התורה, ויהיה לך פתחון פה להצטער על הברכות שנטל

וּפְרִקְתָּ עָלָיו..... תוריד את העול שלו

מֵעַל צִוְיָאֲרֶךְ..... מעל הצוואר שלך (אז לא תצטרך לעבוד לו)

לא הוא ישלט בך, ולא אתה תמשול בו, ומה שמשל אחר כך, עונותיכם הטו אֵלָה, (אוהה"ק)

רש"י

וְעַל חֲרָבָהּ. כמו חרובך, יש על שהוא נמקום

אות צ', כמו עֲמֻקָּסָם עַל מַרְבָּסָם (יחזקאל לג, כו) כלומר כשיעברו ישראל על התורה ויהיה לך פתחון פה להצטער על הברכות שנטל, וּפְרִקְתָּ

במרכס, (על צבאקם) שמות ו, כו) בצבאותם):

וְהָיָה כַּאֲשֶׁר תִּרְיֶד. לשון זער,

שנאת עשו ליעקב

פסוק מ"א

וַיִּשְׂטֹם עֵשָׂו..... ועשו שמר השנאה

אֵת יַעֲקֹב..... ליעקב

עַל הַבְּרָכָה..... בשביל הברכה

אֲשֶׁר בָּרַכּוּ אָבִיו..... אשר בירך אותו אביו (ולקח ממנו הברכות),

וַיֹּאמֶר עֵשָׂו בְּלִבּוֹ..... ואמר עשו בלבו (הרהר)

יִקְרְבוּ יָמֵי אָבֶל אָבִי יִגִּיעוּ יָמֵי אָבֶל עַל אָבִי (בקרוב כשאבי ימות)

וַאֲהַרְגֵהּ..... ואהרוג (אז)

אֵת יַעֲקֹב אָחִי..... את יעקב אחי (ואנקום ממנו על שלקח הברכות)

אבל בחיי אבי לא אהרגנו, כדי שלא אצער את אבא

או מפחדו שלא יקללנו ותהפך ברכתו לקללה, (רמב"ן)

רש"י

יִקְרְבוּ יָמֵי אָבֶל אָבִי. כמשמעו שלא אלער את אבא, זומדרש אגדה לכמה פנים יש:

פרשה ו

יעקב בורח לפדן ארם

(פסוקים מב-ה)

פסוק מ"ב

וַיֵּגֶד לְרַבֵּקָה.....והוגד לרבקה (ברוח הקודש הוגד לה מה שעשו מהרהר בלבו)

אֶת דְּבָרַי עָשׂוּ.....את דברי עשו

בָּנָה הַגְּדֹל.....בנה הגדול (מה שהרהר בלבו)

אומרנו 'הגדל', לומר כי הוא יכול עשות אשר זמם לעשות לאחיו,
(אוהה"ק)

וַתִּשְׁלַח.....(ולכן) שלחה רבקה שליח

וַתִּקְרָא לְיַעֲקֹב.....וקראה ליעקב

בָּנָה הַקָּטָן.....בנה הקטן (פירוש לצד היותו קטן ממנו ביכולת, אוהה"ק)

כי היה מתחבא מפני עשו אחיו שהיה צועק עליו, והיה מתבייש ממנו
או מתפחד, (רמב"ן)

וַתֹּאמֶר אֵלָיו.....ואמרה (רבקה) ליעקב

הֲנֵנָה עֹשׂוֹ אֶחָיִךְ.....הרי עשו (שהיא) אחיך

מִתְנַחֵם לְךָ לְהִרְגֶךָ.....אופן א. (לשון חרטה) ניהם (מתחרט על האחזה להתנכר) לך ולהרגך

אופן ב. (מדרשו) (כוס תנחומים) מִתְנַחֵם לְךָ.....כבר שתה עליך כוס תנחומים (כדרך האבלים)

לְהִרְגֶךָ.....שאתה בעיניו כמת

אופן ג. (פשוטו) (לשון נחומים) מִתְנַחֵם לְךָ.....מתנחם עצמו על הברכות (שנטלת ממנו)

לְהִרְגֶךָ.....על ידי הריגתך

רש"י

וַיֵּגֶד לְרַבֵּקָה. כוונת הקודש הוגד לה מה שעשו ומדרש אגדה. ומדרש אגדה (ב"ר סז, ט), כנר
אמה מת צעינו ושמה עליך כוס של תנחומים.
מִתְנַחֵם לְךָ. נחם על האחזה לחסוד מחשבה ולפי פשוטו. לשון תנחומים, מתנחם הוא על
החמת להתנכר לך ולהרגך. הצרכות צהריגתך:

פסוק מ"ג

וַעֲתָה.....ועכשיו (תיכף ומיד, אוהה"ק)

בְּנֵי שְׁמֹעַ בְּקוֹלִי.....בני שמע בקולי

יָקוּם בְּרַח לְךָ.....ועמוד (ממקומך) וברח לך (מכאן)

אֶל לְבֵן אָחִי חֲרָנָה.....(ותלך) אל לבן אחי לחרן

והגם שלא אמר עשו אלא יקרבו וגו' אפשר שימות יצחק באותה שעה ויוציא מחשבתו לפועל, (אוהה"ק)

פסוק מ"ד

וַיִּשְׁבֹּת עַמּוֹ.....ותשב אצלו

יָמִים אַחֲדִים.....ימים מועטים

עַד אֲשֶׁר תָּשׁוּב.....עד אשר יחזור (ינוח וירגיע)

חַמַּת אַחִיד.....כעם אחיד (על הבכורה שנטלת ממנו, ר' בחי')

עד אשר תשוב. פירוש בעבור זמן המאורע, החימה מעצמה מתקררת מרתיחתה, (אוהה"ק)

רש"י

אַחֲדִים. מועטים:

פסוק מ"ה

עַד שׁוּב.....עד שיחזור (ירגיע)

אִף אַחִיד מְמַךְ.....כעם אחיד ממך

וַיִּשְׁכַּח.....וישכח

אֵת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ לוֹ.....הדבר שעשית לו (שנטלת ממנו הברכות)

וְשָׁלַחְתִּי.....ואשלח (אז אחריך)

וּלְקַחְתִּיךָ מִשָּׁם.....ואקה אותך משם

פירוש אני אשלח אחריך כשיהיה כן, אבל אתה לא תבא בשום אופן, (אוהה"ק)

לְמָה אֲשַׁבֵּל.....למה (תגרום) שאהיה שכולה (הקובר בניו קרוי שכול)

גַּם שְׁנַיִכֶם יוֹם אֶחָד.....גם שניכם ביום אחד

אם יקום עליך, ואתה תהרגנו יעמדו בניו ויהרגוך

רוח הקדש נזרקה בה, ונתנבאה שביום אחד ימותו, (סוטה י.ג.)

רש"י

לְמָה אֲשַׁבֵּל. למה אשכל. אהיה שכולה משניכם, גם שניכם. אם יקום עליך ואתה תהרגנו, (לימוד על) הקובר את בניו קרוי שכול, יעמדו בניו ויהרגוך, וכן זיעקב אמר פֶּאֶסֶר שְׁכַלְמִי שְׁכַלְמִי (להלן מג, ורוח הקודש מורקה זה ונתנבאה שציוס אחד ימותו, כמו שפורש בהמקנא לאשמו (סוטה י.ג.):

❖ יצחק שולח יעקב לפדן ארם ומברכו ❖

פסוק מ"ו

וַתֹּאמֶר רַבֵּקָה..... וְאָמְרָה רַבֵּקָה

אֵל יִצְחָק..... לִי־צַחֲקִים

דרך חכמה אמרה רבקה ליצחק להרחיק יעקב מעשו ולא גילתה לו
שבשביל שטימת אחיו עשתה כן, (רשב"ם)

קָצַתִּי בְּחַיִּי..... מֵאֲסַתִּי בַחַיִּי

מִפְּנֵי בְּנוֹת חַת..... מִפְּנֵי הַבְּנוֹת שֶׁל חַת (הם נשי עשו, שהן רעות ומורת רוח, לי ולך, רד"ק).

אִם לָקַח יַעֲקֹב אִשָּׁה..... שֶׁאִם יִקַּח יַעֲקֹב אִשָּׁה

מִבְּנוֹת חַת..... מֵהַבְּנוֹת שֶׁל חַת

כָּאֵלֹהִים..... כִּמוֹ אֱלֹהִים (נשות עשו, רד"ק)

מִבְּנוֹת הָאָרֶץ..... (או) מִבְּנוֹת (כנען, היושבות) בָּאָרֶץ (רס"ג)

לָמָּה לִּי חַיִּים..... לָמָּה לִּי לַחַיִּוֹת

לא רצתה לגלות הדבר ליצחק, משום איסור רכילות ואמרה סיבה
אחרת, אבל מה שגילתה ליעקב אדרבה קיימה מצות לא תעמד על דם
רַעֲהָ, (אוהה"ק)

❖ רש"י ❖

קָצַתִּי בְּחַיִּי. מֵאֲסַתִּי בַחַיִּי:

קִאֲפִיטֵל כ"ח

פסוק א'

וַיִּקְרָא יִצְחָק..... קִרָּא יִצְחָק

אֵל יַעֲקֹב..... לִי־עַקֵּב

וַיְבִרְךְ אֹתוֹ..... וְיִבְרַךְ אֹתוֹ (ברכה הנזכר להלן (פסוק ג' ד, רד"ק)

וַיִּצְוֶהוּ וַיֹּאמְרוּ לוֹ..... וַיִּצְוֶה עָלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ

לֹא תִקַּח אִשָּׁה..... לֹא תִקַּח אִשָּׁה

מִבְּנוֹת כְּנָעַן..... מִבְּנוֹת כְּנָעַן

פסוק ב'

קוּם..... קוּם (הזדרז, רד"ק)

לֶךְ פְּדֹנָה אֶרֶם..... לֶךְ לִפְדוֹן אֶרֶם (פְּדֹנָה. כִּמוֹ לִפְדוֹן)

בֵּיתָה בְּתוֹאֵל..... לבית בתואל (בֵּיתָה. כמו לבית)
 כל תיבה שצריכה למ"ד בתחילתה הטיל לה ה"א בסופה

אָבִי אִמְךָ..... אבי אמך

וְקַח לְךָ מְשֵׁם אִשָּׁה..... וקח לך משם אשה

מִבְּנוֹת לְבֵן..... מבנות לבן

אָחִי אִמְךָ..... אחי אמך

פְּדָנָה. כמו לפדן: בֵּיתָה בְּתוֹאֵל. לזית צמואל, כל תיבה שצריכה למ"ד בתחילתה הטיל לה ה"א בסופה:

ברכת יצחק ליעקב שנית, ומשלחו לחרן

פסוק ג'

וְאֵל שְׁדֵי..... והשׂי"ת ש-ד-י

מי שדי בברכותיו למתברכין מפיו

יִבְרַךְ אֶתְךָ..... (הוא) יברך אותך (בממון, ספורנו)

וַיִּפְרֶךְ..... ויפרה אותך (בבנים)

וַיִּרְבֶּךָ..... וירבה אותך (בריבוי בנים)

וְהָיִיתָ לְקַהֲל עַמִּים..... ותהיה לקיבוץ של עמים (השבטים, אונקלוס)

(הכוונה ל"ב שבטים העתידים לצאת ממנו)

וְאֵל שְׁדֵי. מי שדי צנכותיו למתברכין מפיו יצרך אותך:

פסוק ד'

וַיִּתֵּן לְךָ..... ויתן לך (השׂי"ת)

אֶת בְּרַבְת אַבְרָהָם..... את הברכה שבירך את אברהם

שאמר לו אעשך לגוי גדול, והתברכו בזרעך, יהיו אותן ברכות האמורות בשבילך

לְךָ וּלְזַרְעֶךָ אֶתְךָ..... לך ולזרעך עמך (ממך יצא אותו הגוי ואותו הזרע המבורך)

לְרִשְׁתְּךָ..... ותזכה לרשת

אֶת אֶרֶץ מִגְרִיךָ..... את הארץ שאתה דר בה (עכשיו, ספורנו)

אֲשֶׁר נָתַן אֱלֹקִים..... שנתן אלקים

לְאַבְרָהָם..... לאברהם

רש"י

את ברפת אברהם. שאמר לו וְאֶעֱשֶׂךָ לְגוֹי גָדוֹל (לעיל יב, ב), וְהִמְצַבְכִי צִוְיָנִי (לעיל כב, יח), יהיו אותן זרכות האמורות, כשצילך, ממך ילא אומו הגוי ואומו הזרע המצורך:

שביעי

פסוק ה'

וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב..... ושלה יצחק

אֶת יַעֲקֹב..... את יעקב (ללכת אשר צוהו, רד"ק)

וַיִּלְךְ פְּדָנָה אַרְם..... והלך לפדן ארם

אֶל לָבָן..... אל לבן

בֶּן בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי..... בן בתואל (שהוא) מארם

אָחִי רַבְקָה..... (לבן שהוא) האח של רבקה

אִם יַעֲקֹב וְעֵשָׂו..... שהיא (רבקה) האם של יעקב ועשו

רש"י

אם יעקב ועשו. איני יודע מה מלמדנו:

עשו לוקח אשה מישמעאל

פסוק ו'

וַיֵּרָא עֵשָׂו..... וראה עשו

כִּי בָרַךְ יַעֲקֹב אֶת יַעֲקֹב..... כי ברך יצחק את יעקב

שבירך יצחק את יעקב

וַיִּשְׁלַח אֹתוֹ..... (וכן ראה) ששלח אותו

פְּדָנָה אַרְם..... לפדן ארם

לְקַחַת לּוֹ מְשָׁם אִשָּׁה..... לקחת לו משם אשה

בְּבָרְכּוֹ אֹתוֹ..... כשבירך אותו

וַיֵּצֵא עֲלָיו לְאָמֹר..... ואז גם ציוה עליו, כדלהלן

לֹא תִקַּח אִשָּׁה..... אל תקח אשה

מִבְּנוֹת כְּנָעַן..... מבנות כנען

בברכות אחרונות הללו (פסוק ד') נתן לו (ליעקב) את ארץ כנען שניתנה לאברהם, וגם אמר לו לקחת אשה ממשפחתו, וגם צווהו שלא לקחת מבנות כנען

חשב עשו בלבו מה שנשאתי מבנות כנען גזל ממני ברכת אברהם, ולקח את בת ישמעאל ממשפחת אברהם, חשב בלבו שמה שמא מעתה אזכה לנחלת אברהם, (רשב"ם)

מפטיר

פסוק ז'

וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב..... (ועוד ראה) ששמע יעקב

אֶל אָבִיו וְאֶל אִמּוֹ..... לאביו ואמו

וַיֵּלֶךְ פְּדֹנָה אָרָם..... והלך לפדון ארם

רש"י

וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב. מחוזר לעיניו של מעלה, וכי שמע יעקב אל אביו והלך פדנה ארם (פסוק ז'), וַיֵּלֶךְ עֲשָׂו בִּי גִבֹן יַעֲקֹב וגו' וכי שלח אוחו וכי רעות בנות כנען (פסוק ח'), והלך גם הוא פדנה ארם (פסוק ט'), אל ישמעאל (פסוק ט):

פסוק ח'

וַיֵּרָא עֲשָׂו..... הבין עשו (ע"פ רד"ק)

כִּי רָעוֹת בְּנוֹת כְּנָעַן..... שבנות כנען הן רעות

בְּעֵינָיו יִצְחָק אָבִיו..... בעיניו של יצחק אביו

פסוק ט'

וַיֵּלֶךְ עֲשָׂו..... הלך עשו

אֶל יִשְׁמָעֵאל..... אל ישמעאל (דודו)

וַיִּקַּח אֶת מַחְלַת..... ולקח את מחלת

בַּת יִשְׁמָעֵאל..... בת ישמעאל

בפרשת וישלח (לו, ג) קורא לה בְּשֵׁמֶת, מצינו באגדת מדרש (ספר שמואל) שלשה מוחלין להן עונותיהם גר שנתגייר, והעולה לגדולה, והנושא אשה, ולמד הטעם מכאן לכך נקראת 'מחלת' שנמחלו עונותיו, (רש"י שם)

בן אברהם.....(שהוא) בן אברהם

אחות נביות.....(והיא) אחותו של נביות (בן ישמעאל) (הגדול באחיו, חזקוני)

על שם שהוא (נביות) השיאה לו, משמת ישמעאל נקראת על שמו (רש"י שם)

על נשיו.....(נוסף) על נשיו הראשונות (הוסיף (אשה) רשעה על (הנשים) רשעתו)

לו לאשה.....לו לאשה (שלא גירש את הראשונות)

* * *

לימוד א. שמת ישמעאל לאחר שאירס לעשו קודם נשואיה והשיאה נביות אחיה, (דכתיב אחות נביות)

* * *

לימוד ב. שהיה יעקב באותו הפרק בן ס"ג שנים,

ישמעאל היה גדול מיצחק 14 שנים

כשנולד יעקב היה יצחק ס' שנה, הרי לי שמעאל 74 שנים

כשמת ישמעאל היה 137 שנים, מן 74 עד 137 הוא 63 שנים

* * *

לימוד ג. אחר שקבל יעקב הברכות, נטמן בבית עבר 14 שנה

יעקב בבית לבן עד שנולד יוסף היה 14 שנים

יוסף כשנעשה מלך במצרים היה 30 שנים

ועד שירד יעקב למצרים, היה 9 שנים

63

14

30

9

116

ויעקב אמר לפרעה ימי שני מגורי 130 שנה

הרי חסרים 14, אלא ודאי שנטמן בבית עבר י"ד שנה,

* * *

רש"י

אחות נביות. ממשמע שנאמר פת ישמעאל איני יודע שהיא אחות נביות,

אלא למדנו שמת ישמעאל משיעדה לעשו קודם נישואין והשיאה נביות אחיה,

ולמדנו שהיה יעקב באותו הפרק בן ס"ג שנים, שהרי ישמעאל בן ע"ד שנים היה כשנולד יעקב, ש"ד שנה היה גדול ישמעאל מיצחק,

ויצחק בן ששים שנה בלדת אוחם הרי ע"ד, ושנותיו היו קל"ז שנאמר ואלה שני שני ישמעאל וגו' (לעיל כה, יז), נמלא יעקב כשמת

ולמדנו שמה שמת ישמעאל משיעדה לעשו קודם נישואין והשיאה נביות אחיה, ויחזק בן ששים שנה בלדת אוחם הרי ע"ד, ושנותיו היו קל"ז שנאמר ואלה שני שני ישמעאל וגו' (לעיל כה, יז), נמלא יעקב כשמת

ומשם עד שירד יעקב למצרים ט' שנים, ז' של

שובע וז' של רעב, ויעקב אמר לפרעה ימי
 עֲנִי מְגֹרְרֵי עֲלָשָׁים וּמְאֵת עֲנָה (להלן מז, ט),

לא וחשוב י"ד שלפני לידת יוסף ושלשים של יוסף
 ותשע משמלך עד שזא יעקב הרי נ"ג, וכשפירש
 מאציו היה בן ס"ג, הרי קי"ו, והוא אומר
 עֲלָשָׁים וּמְאֵת עֲנָה (שם), הרי חסרים י"ד שנים,
 הא למדת שאחר שקבל הברכות נטמן צבית
 עבר י"ד שנים,

(אבל לא נענש עליהם בזכות התורה, שהרי לא
 פירש יוסף מאציו אלא כ"צ שנה, דהיינו מי"ז
 עד ל"ט, כנגד כ"צ שפירש יעקב מאציו ולא
 כדדו, והם עשרים שנים צבית לבן, ושמתי שנים
 ששה צדך כדכתיב וַיִּגָּן לוֹ צֵית וְלִמְקַנְהוּ

עֲנָה קָפַח (להלן לג, יז), ופירשו רבותינו זכרונם
 לזרחה (מגילה יז). מזה הפסוק ששה שמונה
 עשר חדשים צדך, צבית היא צימות הגשמים
 וסוכות היא צימות החמה, ולחשבון הפסוקים
 שחשבונו לעיל, משפירש מאציו עד שירד למצרים
 שהיה בן ק"ל שנים ששם אנו מוצאים עוד
 ארבע עשרה שנים אלא ודאי נטמן צבית עבר
 בהליכתו לצבית לבן ללמוד תורה ממנו, וצביל
 זכות התורה לא נענש עליהם ולא פירש יוסף
 ממנו אלא כ"צ שנה מדה כנגד מדה, (עד כאן
 מצאתי ברש"י יט)):

עַל נְשִׂיוֹ. הוֹסִיף רִשְׁעָה עַל רִשְׁעָתוֹ (ר"ל מרשעת על
 מרשעות שהיו לו כבר, וק"ל) שלא גרש את הראשונות:

חסלת פרשת תולדות - בנל"ך ואע"י